

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת טז

דף ס"ד

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

דף סב.

ד"ה אי הכי

הר"ן כתב, שמה שמבואר בגמ' דלעשיר גדול כר' טרפון אין לפטור עצמו בכבוד תורתו, זהו רק בדבר שראוי להתחייב בו, [לפי דעת הרואים], אבל בדבר שאינו ראוי להחייב בו, מותר לפטור עצמו בכבוד תורתו, עיי"ש.

דף סב:

ד"ה עבדא דנורא

הר"ן הקשה, היאך מותר לומר 'עבדא דנורא אנא', הא לכא' זה נחשב כמודה בע"ז, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה ומקשו הכא

הר"ן האריך לבאר, מאי שנא דלשון 'עד הגשמים' משמע ירידה ממש, ואילו לשון 'עד הגשם' משמע עז זמן ירידה, ולא ירידה ממש, עיי"ש שכתב יסוד חשוב כדי לבאר הענין.

דף סג.

ד"ה כמאן אזלא

הר"ן הקשה, היאך אמר רשב"ג בברייתא גשמים שירדו ז' ימים זה אחר זה אתה מונה להם רביעה ראשונה ושניה, הא שית רשב"ג במתני' היא שהעיקר תלוי בזמן ירידת גשמים, ולא בירידת גשמים ממש, עיי"ש.

ד"ה ההוא דאמר עד הגשמים

הר"ן הביא בשם אחרים לבאר דברי ר' זירא וכל המשך הסוגיא באופן חדש, עיי"ש.

ד"ה מתני' קונם יין שאני טועם

הר"ן הביא בשם הרשב"א, שהאומר 'שנה אחת', ונתעברה השנה, אין חודש העיבור בכלל, ואפילו אמר 'שנה אחת מיום זה' אין חודש העיבור בכלל. אולם הר"ן עצמו חולק על הרשב"א בזה, ומסיק, שבב' הציורים הנ"ל חודש העיבור נכלל בנדר, עיי"ש.

דף סג:

ד"ה עד ראש חודש

הר"ן הביא שיש גורסים במתני' (סג.) 'עד סוף אדר עד סוף אדר שני', ובאר הסברא לגירסא זו.

ד"ה אלמא סתמא דאדר

הר"ן ביאר סוגיית הגמ' לפי הגירסא השניה המובא בר"ן לעיל.

ד"ה מכלל דברישא

הר"ן ביאר סוגיית הגמ' לפי הגירסא השניה המובא בר"ן לעיל.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן מסיק לדינא, דסתם אדר משמע אדר א', והוסיף, שיש בזה נפק"מ לענין כתיבת שטרות, עיי"ש.

ד"ה ולענין הלכה כתב הרמב"ן

הר"ן הביא מחלוקת ראשונים לגבי הא דקתני במתני' דהנודר מיין לא נתכוין לאוסרו בליל פסח, והנודר שום לא נתכוין לאוסרו בליל שבת, דהרמב"ן סובר דרבנן פליגי ע"ז, ולדינא קיי"ל כרבנן, אולם הרא"ה סובר דלא פליגי רבנן ע"ז, ולדינא קיי"ל כמתני', עיי"ש.

דף סד.

ד"ה אמרו לו אם כן אין נדרים

הר"ן כתב, שאע"פ שאין פותחין בכבוד המקום, מ"מ פותחין בכבוד מצוה אחת, משום דמצוה אחת לא חמירא לאינשי כולי האי כמו כבוד המקום, עיי"ש.

ד"ה ירושלמי

הר"ן הביא בשם הירושלמי, שאין פותחין בכבוד רבו, דדומה לכבוד המקום, עיי"ש.

דף סד:

ד"ה ורבא אמר

הר"ן הקשה, לפי רבא דהטעם דאין פותחין בכבוד המקום הוא משום שא"כ אין נדרים נשאלים לחכם, לפי"ז אמאי פותחין בכבוד אביו ואמו, הא גם בזה שייך חשש הנ"ל, עיי"ש מה שתירץ הר"ן. עוד הביא הר"ן ב' מהלכים בביאור מחלוקת אביי ורבא, עיי"ש.

דף סה.

ד"ה תניא

הר"ן הביא ב' צדדים בטעם הדבר שהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו, וכתב הר"ן, שיש נפק"מ בין הצדדים, לגבי מי שנדר שלא לצורך חבירו, אם מתירין לו שלא בפניו או לא. עוד הביא הר"ן מחלוקת הראשונים לענין בדיעבד, אם התירו לו שלא בפניו אם מועיל או לא, עיי"ש.

דף סה:

ד"ה תנא

הקשה הר"ן, למה לא אמרי' גם בסיפא גבי כעורה והרי היא נאה שנחשב כתולה נדרו בדבר, עיי"ש שהביא ב' מהלכים ליישב.

ד"ה מתני' ועוד אמר ר"מ

הקשה הר"ן, מאי שנא דפותחין באיסורים הנזכרים במתני', אבל אין פותחין בהא ד'כל הנודר נקרא רשע' (כב.), עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה ומדאמר' הכא

הר"ן הביא ראייה מסוגיין, דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו מנכסי הבעל עצמו, עיי"ש.

דף סד.

משנה, וחכמים אוסרין

קושיא:

יש לעיין, מה היא סברת חכמים שאין פותחים בנולד.

תירוץ:

הרא"ש (ד"ה וחכמים) ביאר, שהטעם להתיר נדר עפ"י פתח הוא, דנחשב כמו נדר בטעות, שבשעת נדרו לא עלה דבר זה בדעתו, ואילו עלה בדעתו לא היה נודר, והרי בנולד א"א לומר כן, דאף אם עלה בדעתו לא היה חושש לו, שאינו שכיח. [וע"ע בשיטמ"ק (ד"ה ועוד אמר ר"א), ברמב"ם (הל' שבועות פ"ו ה"כ), וברכת אברהם (עמ' כד) שביארו הטעם של נולד בדרכים אחרים].

ר"ן (ד"ה ר' אליעזר), דקרו לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא

קושיא:

לכא' תמוה, היאך אפשר שמי שיצא בנו לרשעות ח"ו, שנקרא האב בשם רשע, הלא גם אברהם אבינו היה לו בן רשע, וכן יצחק אבינו, וכמובן א"א לקרות האבות הקדושים בשם רשע.

תירוץ:

הג"ר יצחק זילברשטיין בספרו חשוקי חמד (סנהדרין עמ' רצד) תירץ, שרק במי שהיה בידו למנוע בנו מלצאת לרשעות, ולא מנעו, בזה נקרא האב בשם רשע, משום שלא חניך בנו כראוי, אבל במי שאין בידו למנוע בנו מלצאת לרשעות, לא נקרא רשע. [וע"ע בשו"ת מבי"ט (ח"ג סי' רו) שהאריך לבאר הפרטים בזה, מתי נקרא האב בשם רשע].

ר"ן (ד"ה אמרו לו), אין נדרים נתרים יפה כדאיתא בגמ'

קושיא:

העיר התוס' יו"ט (ד"ה אם כן), הא זהו שיטת אביי, אבל רבא אמר טעם אחר, ולמה הביא הר"ן [והרע"ב] שיטת אביי כנגד רבא.

תירץ:

התוס' יו"ט (שם) תירץ, דכיון דפליגי אביי ורבא בפירוש המשנה ולא בדיון, נקטו הראשונים כמו הטעם דמסתבר טפי, וסוברים דטעמא דאביי מסתבר טפי. [ועי' בדברינו בעומק הדף שבאמת יש נפק"מ לדינא בין אביי ורבא].

ר"ן (ד"ה ירושלמי), הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד

קושיא:

העיר השלמי נדרים (לר"ן שם), דמשמע בר"ן שדברי הירושלמי נוגעים לדינא, ולכא' קשה, דכיון דקיי"ל כחכמים שאין פותחין אף בכבוד אביו ואמו, א"כ פשיטא דאין פותחין בכבוד רבו.

תירוץ:

השלמי נדרים (שם בתחילת דבריו) תירץ, שמבואר במתני' שאף חכמים מודים לענין כבוד אביו ואמו שבדבר שבינו לבין אביו ואמו פותחין בו, ואמנם לענין כבוד המקום אין פותחין אף בדבר שבינו לבין המקום, ולזה הביא הר"ן מהירושלמי, שכבוד רבו הוא כמו כבוד שמים, ולכן אף בדבר שבינו לבין רבו אין פותחין בו.

ר"ן (ד"ה ירושלמי), ומורא רבך כמורא שמים

קושיא:

הקשה התפארת ציון (ד"ה ירושלמי), הא גם כיבוד אב ואם דומה לכבוד המקום, כמו שמצינו בגמ' קידושין (ל'): השווה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום.

תירוץ:

התפארת ציון (שם) תירץ, דכיבוד אב ואם שווה לכבוד המקום רק לענין חשיבות המצוה, אבל לא לענין חומר העונש, משא"כ כבוד רבו דומה לכבוד שמים אפילו לענין חומר העונש. [וע"ע בידות נדרים (סי' רכח סוף ס"ק יב) שתירץ באופן אחר].

דף סד:

גמ', והא מיתה נולד הוא

קושיא:

הקשה הבית יוסף (יו"ד סי' רכח), למה נחשב נולד, הא מיתה שכיח, והרי כתב הר"ן (ד"ה ירושלמי) שפותחין בנולד דשכיח.

תירוץ:

בשו"ת חכם צבי (סי' מא) תירץ, דאף שמיתה שכיח, מ"מ מיתת ב' אנשים לא שכיחא. [וע"ע בבית יוסף (שם), ובידות נדרים (יו"ד שם) שתירצו בדרכים אחרים].

גמ', מכאן שפותחין בנולד

קושיא:

הקשה המנחת שלמה (עמ' רלט), למה הוצרך משה רבינו לסמוך על הפתח של 'מתו כל האנשים', הא לכא' בלא"ה יש פתח, דאילו ידע משה שעתיד הקב"ה לבקש ממנו להיות שלוחו לגאול בני ישראל ממצרים לא היה נודר.

תירוץ:

המנחת שלמה (שם) תירץ, שאין זה פתח טוב, משום שמתחילה לא רצה משה להיות שלוחו של הקב"ה לגאול בני ישראל ממצרים, אלא רצה שאהרן אחיו ילך במקומו. [וע"ע בחי' חתם סופר (סד. ד"ה עוד) שתירץ באופן אחר].

גמ', אמר ריש לקיש שירדו מנכסיהן

קושיא:

יש לעיין, מנא לן שירדו דתן ואבירם מנכסיהם, והיכן מרומז דבר זה בפסוק.

תירוץ:

הבן יהוידע (ד"ה אמר ריש לקיש) תירץ, דלומדים דבר זה

מלשון הפסוק, דכתיב כי מתו 'כל' האנשים, ודרשינן לשון 'כל' שהוא מלשון כלכלה, ורוצה לומר שאינם יכולים לכלכל עצמם. [וע"ע בספר תפארת ציון (ד"ה אלא) שתירץ באופן אחר].

גמ', ארבעה חשובין כמת

קושיא:

כמובן הענין צריך ביאור, מה הוא הדמיון בין אנשים אלו למת.

תירוץ:

הגר"ח שמואלביץ בספר שיחות מוסר (פרשת בהעלתך) ביאר, שאדם שאינו מיטיב לאחרים חשוב כמת, ולכן ארבעה אנשים אלו חשובים כמת, שעני אינו יכול להיטיב לאחרים, ומי שאין לו בנים אין לו מי להיטיב לו בתמידית, ומצורע יושב בדד חוץ למחנה, וסומא אינו מכיר אנשים אחרים. [וע"ע במהר"ל בחי' אגדות (ד"ה ארבעה חשובין כמת) שביאר באופן אחר].

ר"ן (ד"ה ירושלמי), ותהות לאו נולד הוא

קושיא:

הקשה המלא הרועים (ד"ה ותהות), מה נולד שייך אצל חרטה, הא לכא' הטעם דאין פותחין בנולד הוא משום דכיון דלא שכיח א"א לומר אדעתא דהכי לא היה נודר, ולכא' טעם זה לא שייך בחרטה.

תירוץ:

המגיה על הריטב"א (מוה"ק, מילואים סי' טו) כתב, שלכא' מוכח מכאן כשיתט הריטב"א, דגם חרטה הוא כעין פתח, והוא כמו 'פתח קל', ואינו ענין אחר לגמרי, עיי"ש שהאריך בזה. [וע"ע בספר מראה המקום (עמ' רטז) שתירץ באופן אחר].

דף סד

תוכן הענינים

- א. הקדמה לדיני התרת נדרים
- ב. אם יש נפק"מ לדינא במחלוקת אביי ורבא
- ג. יסוד הדין דאין פותחין בנולד
- ד. תירוצו של המפרש לקושיית הר"ן

א) הקדמה לדיני התרת נדרים

נדרי לא הייתי נודר כלל, נמצא שדעתו מעיקרא היה קצת בטעות. משא"כ בחטרה, ליכא טעות כלל בדעתו שמתחילה, אלא שאומר שמעכשיו אינו רוצה בנדרו, והלואי שלא נדר כלל.

ד. נפק"מ ב', נדר שהותר מקצתו הותר כולו

הר"ן לעיל (כז. ד"ה וכתב עוד) הביא בשם הרמב"ן, שאף דקיי"ל שאם הותר מקצת הנדר ע"י חכם שוב בטל גם שאר הנדר, משום הכלל של 'נדר שהותר מקצתו הותר כולו', מ"מ זהו רק כשהתיר החכם מקצת הנדר ע"י פתח, אבל אם התיר החכם מקצת הנדר ע"י חרטה, לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו.

ה. הסברא לחלק

הרב המגיה על הריטב"א (מוה"ק, מילואים סי' טו) ביאר הסברא לחלק בין פתח לחרטה, דפתח עושה את הנדר כטעות מעיקרא, ולכן שייך בו הכלל של נדר שהותר מקצתו הותר כולו, משא"כ חטרה אינה עושה את הנדר כטעות מעיקרא, אלא שמבטל את הנדר עי"ז שעכשיו הוא מתחרט על נדרו.

א. ב' דרכים להתיר נדרים

חכם יכול להתיר נדרים. ומצינו ב' דרכים להתיר נדרים, א. על ידי פתח. ב. על ידי חרטה. פתח הוא, שהנודר אומר, אילו הייתי יודע כך וכך מתחילה בשעה שנדרתי לא הייתי נודר. חרטה היא, שהנודר אומר, מעכשיו אני מתחרט על שנדרתי, וכעת איני רוצה בנדר, והלואי שלא נדרתי כלל. ומצינו כמה נפק"מ בין פתח לחרטה, כמו שיתבאר.

ב. נפק"מ א', יש אומרים שחרטה לא מהני כלל

עיקר דין התרת נדרים ע"י חרטה תלוי במחלוקת אמוראים בגמ' לעיל (כא:), שהגמ' מביאה בשם ר' יהודה בשם ר' אסי, 'אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים', וביאר הר"ן (ד"ה אין), דר' אסי סובר דאפשר להתיר רק ע"י פתח, שהוא דומה לארבעה נדרים, ולא ע"י חרטה שאינה דומה לארבעה נדרים.

ג. הסברא לחלק

הר"ן (שם ד"ה אין) ביאר הסברא לחלק בין פתח לחרטה, שפתח דומה קצת לנדר בטעות, שאומר אילו הייתי יודע כך וכך מעיקרא בשעת

ב) אם יש נפק"מ לדינא במחלוקת אביי ורבא

ג. טור ובית יוסף

הטור (יו"ד סי' רכח) ביאר הטעם דאין פותחין בכבוד המקום כדרכו של אביי, משום שא"כ אין נדרים ניתרין יפה. והקשה הבית יוסף (שם), הא קיי"ל בכל מקום כרבא נגד אביי. ותירץ הב"י, שאין זה מחלוקת בדין, אלא בביאור טעם המשנה. אולם החת"ס (ד"ה מאי) הקשה, שמחלוקת זו נוגע לדינא, שמצינו נפק"מ בין אביי ורבא, כמו שיתבאר.

ד. נפק"מ א', האומר מעצמו שלא היה נודר

כתב החת"ס (שם), שיש נפק"מ בין אביי ורבא לענין מי שאומר מעצמו שלא היה נודר אילו היה יודע שיש בזה בזיון לכבוד ה', שלפי אביי בכה"ג יכול להתירו, כי אין לחוש לשקר כיון שאמר כן מעצמו, אולם לפי רבא אף בכה"ג אין להתירו, משום החשש שא"כ אין נדרים נשאלין לחכם. [וע' בט"ז (יו"ד סי' כח ס"ק יד) שדן בזה].

א. משנה

מובא במשנה מחלוקת בין חכמים ור' אליעזר לענין אם פותחין בכבוד אביו ואמו [שאומרים לנודר אילו הייתי יודע שמבזין אבין ואמך על שאתה קל בנדרים כלום היית נודר], ואמנם מבואר במשנה, שלכו"ע אין פותחין בכבוד המקום [שאומרים לנודר אילו הייתי יודע כשנדר שהיית מיקל בכבוד המקום כלום היית נודר].

ב. מחלוקת אביי ורבא

הגמ' מביאה מחלוקת בין אביי ורבא בביאור הטעם שמודה ר"א שאין פותחין בכבוד המקום. אביי אמר, משום שא"כ אין נדרים ניתרין יפה [שיש לחוש שישקר ויאמר שלא היה נודר אילו ידע שיש בזה בזיון לכבוד המקום], ורבא אמר, משום שא"כ אין נדרים נשאלין לחכם [שכל אחד יפתח פתח זה לעצמו ולא ילך לחכם להתירו].

ה. נפק"מ ב', לענין בדיעבד

עוד כתב החת"ס (שם), שיש עוד נפק"מ בין אביי ורבא, לענין מי שהותר שלא כדון עפ"י חכם מכח פתח כזה, אם בדיעבד מהני הפתח

או לא, שלפי אביי אפילו בדיעבד לא מהני משום שיש לחוש שמא הנודר משקר, משא"כ לפי רבא בדיעבד מהני הפתח כיון שאינו אלא חשש בעלמא שמא בפעם אחרת יבא להתיר נדרו שלא עפ"י חכם.

ג) יסוד הדין דאין פותחין בנולד

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מקור לשיטת ר' אליעזר דס"ל פותחין בנולד מהא דהתיר הקב"ה שבועתו של משה רבינו ליתרו עי"ז שמתו דתן ואבירם, אע"פ שזהו נולד. ומבאר הגמ' טעם החכמים שחולקים על ר' אליעזר, דסברי דלא מתו דתן ואבירם אלא שירדו מנכסיהם, שגם זה חשוב כמו מיתה, עיי"ש כל הסוגיא.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה ירושלמי) העיר, הא גם מה שירדו דתן ואבירם מנכסיהם הוא לכא' נולד, כיון שלא נעשה עד לאחר זמן השבועה. ותיירץ הר"ן בשם הירושלמי, דעוני לאו נולד הוא משום שעניות מצויה. ומבאר מכאן יסוד גדול, שאף לפי שיטת חכמים דאין פותחין בנולד, מ"מ בנולד שהוא שכיח פותחין.

ג. נדרו של כלבא שבוע

וכן מצינו בגמ' לעיל (ג): במעשה דר' עקיבא, שכלבא שבוע נדר לאסור בתו מליהנות מנכסיו כיון שנישאה לר"ע שהיה עם הארץ, ואחר זמן

כשנעשה ר"ע לת"ח שאל כלבא שבוע על נדרו, והתירו ר"ע משום שאילו היה יודע שיעשה ר"ע לת"ח לא היה נודר. והקשה הר"ן, הא זהו נולד, ותיירץ, דשכיח הוא כיון שדעתו היתה לילך ללמוד בישיבה. וכע"ז תירצו התוס' בכתובות (סג).

ד. כסף משנה

הכסף משנה (הל' שבועות פ"ו הי"ב) ביאר הטעם דפותחין בנולד דשכיח, משום שעיקר הטעם דאין פותחין בנולד הוא, דפתח עושה הנדר לטעות מעיקרא [כמו שביארנו לעיל (עומק א)], ובנולד א"א לומר שהוא טעות מעיקרא, שהרי בשעת הנדר א"א לידע מה עתיד להיות, אבל בנולד דשכיח שפיר י"ל דמעיקרא היה טעות.

ה. קושיית האחרונים

מכאן הקשו כמה אחרונים [עי' במגיה לריטב"א (מוה"ק, מילואים סי' טו)], על דברי הר"ן (ד"ה ירושלמי) דמבואר דגם בחרטה אין פותחין בנולד, אלא שכתב הר"ן דחרטה הוא שכיח, והקשו האחרונים, הא בחרטה לכא' אין טעם לומר דנולד לא מהני, דיסוד הדין דחרטה אינו ענין לעשיית הנדר טעות מעיקרא, [עי' בדברינו לעיל (עומק א)].

ד) תירוצו של המפרש לקושיית הר"ן

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מקור לשיטת ר' אליעזר דפותחין בנולד מדהתיר ה' שבועת משה עי"ז שמתו דתן ואבירם, אע"פ שזה נולד. ומבאר הגמ' טעם החכמים, דסברי דלא מתו דתן ואבירם אלא ירדו מנכסיהם. והקשה הר"ן (ד"ה ירושלמי), הא גם מה שירדו מנכסיהם הוא לכא' נולד, כיון שלא נעשה עד לאחר זמן השבועה, עיי"ש מה שתיירץ הר"ן.

ב. תירוצו של המפרש

המפרש (ד"ה ורבנן) תירץ קושיית הר"ן באופן אחר, שכבר ירדו דתן ואבירם מנכסיהם בשעת הנדר, ואינו נולד כלל. וביאר הגליון מהרש"א (לרא"ש ד"ה אלא), שיטת המפרש, דס"ל דאין פותחין אף בנולד דשכיח, דלא כדעת הר"ן, ולכן הוצרך לתרץ קושיית הר"ן באופן אחר.

ג. שיטת הרמב"ם

הכסף משנה (הל' שבועות פ"ו הי"ב) כתב לדייק מהא דלא חילק הרמב"ם כלל בין נולד המצוי לנולד שאינו מצוי, דמשמע דסובר דאין

פותחין אף בנולד המצוי, וכתב, שע"כ צ"ל שהרמב"ם פירש הגמ' בסוגיין כמו המפרש.

ד. כלבא שבוע

העירו האחרונים, שא"כ יש להקשות על הרמב"ם והמפרש ממעשה דר' עקיבא עם כלבא שבוע, שהתיר ר' עקיבא נדרו של כלבא שבוע עי"ז שלא עלה על דעתו שיהיה ר"ע ת"ח, אף דזהו נולד, שא"א לתרץ כמו הר"ן (ג): ותוס' (כתובות סג) שנולד זה שכיח. [עי' בדברינו לעיל (עומק ג)].

ה. כסף משנה

הכסף משנה (שם) כתב ליישב דעת הרמב"ם, עפ"י מהלך חדש ביסוד הדין דאין פותחין בנולד, שהוא משום שעדיף ליה לנודר שלא יארע הנולד כלל, ולפי"ז מיושב המעשה עם כלבא שבוע, שבודאי עדיף ליה לכלבא שבוע שיעשה ר"ע לת"ח, ולכן בכה"ג פותחין בנולד.

דף סד

בענין מיתה שכיח

החולים שנמצאים שם, מ"מ חולים ישראלים הם מיעוט ויש לסמוך כשא"א לברר שחולי ישראל הם מהרוב חולים לחיים והמתים מהנכרים שהם הרוב הגדול מהחולים".

אכן יש מעוררים שזהו דווקא בחוץ לארץ, שיש ספיקות רוב ומיעוט כדברי האג"מ, אכן בארץ ישראל שרובם ישראלים, הגם שיש רוב חולים לחיים, אכן יש מיעוט גם כן, ויש לחוש למיעוט, ולכן אין כ"כ פשוט להתיר, וכן מובא בספר נשמת אברהם (ח"ב סי' שלה אות ב) בשם השבט הלוי (ח"ב סי' רה), וז"ל השבט הלוי, "לפי דעתי אין להרעיש על כניסת יולדת אשת כהן בבית חולים בזמן הזה, אבל מה שיש להרעיש הוא הבקורים, שהבעל ושאר כהנים מבקרים שם".

ועיי"ש עוד בנשמת אברהם, שהביא שנשאל הציץ אליעזר לענין כהן חולה הנמצא בבית החולים, אם חייב להיזהר לסגור הדלת תמיד, ואין לפתוח הדלת אלא לצורך רפואה וכדומה, וכן אם מותר לו לילך לטייל בשאר מקומות, כגון להתפלל וכדומה. והשיב וז"ל "לענ"ד נראה שגם ברוב חולים ישראל ניתן לסמוך על חזקת רוב חולים לחיים, וזאת אפילו בבתי חולים גדולים, וכל שביררו לפני צאתו מחדרו שאין מת בבית החולים באותו רגע, מותר לו לכהן החולה לצאת מחדרו וליכנס עכ"פ במיוחד לבית הכנסת הנמצא באותו גג לשם קיום מצות עשה דאורייתא, כגון לשמוע תקיעת שופר, ואפילו לשם תפלה בציבור בלבד". והוסיף, שבאמת שאלה זו תלויה בג' ספיקות דרבנן, ולכן יש להתיר בצירוף רוב זה, וז"ל, "א", שיטת הש"ך ודעימיה דס"ל דטומאה מחדר לחדר לא הוי כי אם רק מדרבנן, ב', שיטת הראב"ד דבזה"ז אין חיוב מלקות בטומאה והרבה פוסקים מבארים בדעתו דר"ל שאין הכהן מוזהר על כך בזה"ז ועכ"פ רק מדרבנן בלבד, ג', שיטת ר"ת ודעימיה דבאותו יום שנטמא הכהן איננו מוזהר מליטמא עוד כי אם רק מדרבנן". ולענין הלכה למעשה, יש להתייעץ עם מוראה הוראה אין לנהוג.

מובא במשנה אמר ר' אליעזר פותחין בנולד, ואיתא בגמ', מאי טעמא דר' אליעזר אר"ח אמר קרא כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך, והא מיתה נולד הוא, מכאן שפותחין בנולד, ורבנן מאי טעמא, קסברי הנהו מי מייתי כו', אלא אמר ר"ל שירדו מנכסיהם, ע"כ. ופירש הרא"ש, דעניות שכיחא אבל מיתה לא שכיחא. והקשה הבית יוסף (יו"ד סי' רכח) וז"ל, "תמיהא לי מילתא דהא חזינן דמיתה מצויה בכל יום ואין לך מילתא דשכיח טפי ממנה, והיכי חשיב ליה תלמודא מילתא דלא שכיח, וי"ל דנהי דשכיחא מ"מ למות שונאיו בחייו לא שכיח טובא, דהא אשכחן דוד המלך צווח ואומר ואויבי חיים עצמו, א"כ כל כך שכיח שימות זה בחייו של זה כמו איפכא לכן אינו שכיח מיקרי". והביא הב"י עוד בשם הרמב"ן דאפילו באיש חולה ביותר ומת נחשב נולד, "משום דרוב חולים לחיים".

מבואר מדברי הרמב"ן, שחולה לא יצא מחזקת חי. ויוצא מזה מבוכה גדולה בפוסקים לענין שאלה מצויה מאד לגבי כהנים. דהנה הדבר מצוי רח"ל בכהן שאביו או אמו נמצאים בבית החולים, והבן רוצה לבקרו, ודנו הפוסקים אם מותר לילך לבית החולים, כיון שיש חשש שמא יש שם ישראל וכל הבית החולים נעשה אהל המת. [אכן פשוט שאם שיש חשש שלא מטפלים בחולה כראוי, בודאי מותר וגם חייב לילך ולטפל ולהשגיח על החולה, שאין שום דבר העומד מפני פקוח נפש].

ועיי באג"מ (יו"ד ח"ב סי' קסו) שדן בזה, והתיר במקום הצורך, וז"ל, "לצורך גדול יש להתיר לכהן לבקר חולה קרובו, כגון מפני צערו הגדול כשהחולה הוא אביו או בנו, ומשום שלום המשפחה כשהם קרובי אשתו, וכ"ש כשאשתו חולה שהוא ענין שלום בית וכדומה, אבל יברר מה שאפשר לו אם יש שם עתה מת ישראל, ואם א"א לברר יש לסמוך שליכא שם מת ישראל, דאף בבית החולים גדול טובא כהא דבעליו האספיטל אשר שם איכא כמעט תמיד מתים מצד ריבוי

דף סד

בענין פלוגתת ר"א ורבנן אי פותחין בנולד

תמצית הסוגיא:

והכל מקשין עליו מסוגיין דמהני התרת חכם לשבועת משה כיון דדתן ואבירם נעשו עניים, הרי להראשונים דהכל תלוי אי שכיח א"ש כמש"כ הירושלמי דעניות שכיחא, אבל להרמב"ם מהו כוונת תי' הגמ'. עוד קשה כמו שהעיר הלח"מ דלהרמב"ם אין עיקר הנקודה במה שנולד, אלא דאינו מתחרט, וגם כשאינו נולד אם אינו מתחרט אינו מותר, וצ"ע איך הרמב"ם פי' הסוגיא ואיך הוא מיישב הקושיות עליו, ועיין בברכת אברהם להלן שכתב ישוב נפלא עפ"י הרמב"ם לשיטתו בכל ענין התרת חכם דדברי הגמ' תלויין בפלוגתא אי עיקר היתר נדרים הם ע"י חרטה או ע"י טעות שנעשית בהפתח.

נחלקו הראשונים בטעם דאין פותחין בנולד, ונ"מ גדולה בנולד דשכיח, דהנה רוב ראשונים פירשו הטעם דאין פותחין בנולד, משום דלא איכפת ליה על חששות שאינן ברורין שעתידין להיות, ולכן אפילו היה מסיק אדעתיה צד כזה שיהא נעשית כך וכך כיון דלא שכיח אינו מבטל נדרו מחמת זה ושפיר הוי נדר, משא"כ בנולד דשכיח שפיר פועל בהנדר שיהא טעות עי"ז. אמנם בהרמב"ם פי' דהא דלא אין פותחין בנולד משום דאינו מתחרט לגמרי דיותר רוצה שלא יהא נעשית הך נולד ויתקיים נדרו, וכיון דאינו חרטה שלימה לכן לא מהני, ומוסיף הרמב"ם דאם יתחרט לגמרי שפיר יועיל להתיר גם בנולד.

תמצית מראה מקומות:

א. מתני' דף סד.

ועוד אמר רבי אליעזר פותחין בנולד וחכמים אוסרין, כיצד אמר קונם שאני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר או שהיה משיא את בנו ואמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה סופר או שהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר וכו'.

ומבואר דנחלקו אי מהני התרת חכם כשפותח בדבר שנולד ונעשה אח"כ.

ב. ר"ן ד"ה וחכמים אוסרים [נדפס בע"ב].

ביאר דרך פתח דשכיח הוא דמשוי ליה לנדר טעות אבל לא נולד.

ג. רא"ש ד"ה וחכמים אוסרים.

פ' דדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר טעות מעיקרו 'כי בשביל זה לא היה מניח מלידור כי היה סבור שלא יבא לעולם'. ומבואר דהוי חסרון בהטעות של הפתח.

ד. גמ' דף סד:

ר' אליעזר הוכיח היתר דנולד מהא דה' התיר שבועת משה ע"י שמתו דתן ואבירם, והגמ' דוחה דהא דכתיב שמתו היינו שנעשו עניים, דעני חשוב כמת.

הר"ן והרא"ש ותוס' פירשו כונת הגמ' דעניות לאו נולד הוא כיון דמצוי [והיינו דעל דבר כזה גם מתחילה ירצה לבטל נדרו].

ה. רש"י ד"ה ורבנן.

פ' דהך מתו היינו שירדו מנכסיהם והכי קאמר הני

כבר מתו קודם שנדרת. וא"כ פשיטא דאינו נולד דכבר נעשה מקודם.

ו. מתני' דנזיר דף לב.

מבואר דפעם אחת עלו נזירים מן הגולה ומצאו בהמ"ק חרב ואמר להם נחום המדי אילו הייתם יודעין שבהמ"ק יחרב האם הייתם נוזרים אמרו לו לא, והתירן נחום המדי, וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו כל שנזר קודם החורבן הוי נזיר כיון דהוי נולד. ובגמ' אמרו דגם ר"א הסכים לחכמים שלא מהני פתח בנולד וחזר מדבריו כאן.

ז. תוס' ד"ה מי שנדר.

פירשו הטעם דנולד אינו פתח כראוי משום דדברים דלא שכיחי ולא איבעי לאסוקי אדעתיה בשעת הנדר אז גמר ונדר בלבד בכל ענין שיחול הנדר.

ח. שיעורי הגרמ"ד שם.

דייק דאין הנקודה משום דעדיין לא נעשית הדבר [ואז הוא דין בעצם דכל שלא נעשית עדיין אין בידו לפעול היתר בהנדר] אלא עיקר הטעם משום דעתו דלא איכפת ליה בה.

ח"ב: שיטת הרמב"ם בנולד

ט. רמב"ם הל' שבועות פ"ו הי"ב.

כתב דאין פותחין בנולד הואיל ולא ניחם על שבועתו דרצונו שלא יהנה לו ושלא יעשה זה סופר. אבל אם ניחם הוא מעצמו מפני הנולד 'ונהפכה דעתו' מתירין לו. ומבואר דחסרון דנולד הוא דאינו חרטה כראוי.

י. השגות הראב"ד שם.

הראב"ד הביא מסוגיין דנולד המצוי פותחין, וכן אילו מתחרט לגמרי מתירין לו. ועל דברי הרמב"ם כתב 'ומה שכתב הוא אינו ברור', ועיין בכס"מ קושיתו.

יא. כס"מ שם.

מקשה ב' קושיות חמורות על הרמב"ם, א' דבגמ' מבואר דנולד דשכיח פותחין כמו בסוגיין דעוני אינו נולד, וכן בדף כג. מוכח כן ואיך השמיט הרמב"ם, ב' ועוד אי נולד דשכיח אינו פתח איך יתרץ הרמב"ם הא דמשה רבינו איך באמת היה היתר במה שדתי ואבירם נעשו עניים.

ותי' דהרמב"ם למד כרש"י דכוונת הגמ' דכבר נעשו עניים קודם השבועה ולא היה נולד כלל [והקר"א ועוד מפרשים תמיהו דא"כ למ"ל שנעשו עניים, גם אי מתו ליכא חסרון נולד כיון דכבר מתו קודם השבועה, ועיין חת"ס דלהלן מה שתי].

יב. לחם משנה שם.

הלח"מ תמה דהכס"מ רק תי' הגמ' דמשה, אבל מה יעשו עם עוד מקומות דמוכח דנולד דשכיח אין בו דין נולד, ועוד הקשה דלפי הבנת הכסף משנה אין הנקודה נולד כלל, אלא הכל תלוי אם היה לו חרטה גמורה או לא, ותמיהו הא עיקר דניא הוא דאין פותחין בנולד.

ותי' דהרמב"ם פשיטא ליה דמהני נולד דשכיח, ורק בא להוסיף דגם נולד דלא שכיח מהני כשיש לו חרטה גמורה, ובזה מתורץ הכל.

יג. חתם סופר.

מקשה כדהובא לעיל, מה הועילו דנעשו עניים הא בלא"ה צ"ל דנעשה קודם השבועה, ומתרץ דצ"ל

דאילו מתו היה הדבר מתפרסם ורק כיון דהיו עניים אפשר דמשה לא ידע מזה. ועוד תי' באופ"א דהיו צריכין למיתת פרעה ע"ש.

יד. ברכת אברהם דף כא:

הביא הלח"מ דלעיל דהרמב"ם מסכים לנולד דשכיח, והקשה דהדבר סתום דהרמב"ם לא הזכירו כלל, ומשמע דלא ס"ל כן.

ולכן כתב ליישב כל הקושיות דמצינו היתר בנולד דשכיח, די"ל דהיו מחלוקת הסוגיות דכל עיקר הך דין דמהני נולד דשכיח תלוי בעיקר הבנת התרת נדרים. וביאר דנחלקו בגמ' (דף כא:) אי פותחין בחרטה, וכתב לחדש דאע"ג דיש אופן של פתח וחרטה אבל אינו ב' אופנים של היתר נדרים, אלא למ"ד דפותחין בחרטה כל עיקרו יסוד היתר נדרים הוא מיוסד על חרטה, ואי אין פותחין בחרטה וצריך דוקא פתח שאילו ידע כך וכך לא היה נודר, אז עיקר ההיתר מדין נדר טעות ע"י הפתח [וזוהו דלא כהרמב"ן והר"ן דפירשו דיש ב' אופני היתר נדרים א' ע"י פתח ב' ע"י חרטה].

ולפי"ז כתב לחדש דכל הסוגיות שהוכיחו דמהני פתח בנולד דשכיח קאי כמ"ד דאין פותחין בחרטה וכל עיקר ההיתר הוא משום הפתח דהוי כנדר טעות, וא"כ בנולד דשכיח שפיר הוי נדר טעות ומהני להיתר נדרו, אבל הרמב"ם שפסק 'פותחין בחרטה' ועיקר ההיתר הוא במה שמתחרט וגם כשיש פתח עיקר ההיתר מיוסד על חרטתו בזה, אז לא איכפת לן דהוי נולד דמצוי, דאכתי כיון דרוצה שלא יהא נעשית הנולד אין כאן חרטה גמורה ושפיר לא מהני.

ולפי"ז כל הסוגיות דמבואר דמהני נולד דשכיח קאי כמ"ד דאין פותחין בחרטה אלא בפתח וטעות, והרמב"ם קאי כמ"ד דפותחין בחרטה, ובזה ליכא חילוק בין נולד דשכיח ונולד דלא שכיח, ע"ש בכל דבריו המאירים.

(א) גדרים ב. ע"ש ולע"ק.
(ב) גדרים ספ"א, (ג) עיר
עירובין פב., (ד) לעיל
לא., (ה) ויקרא כז יד.

(א) גדרים ב' ע"ס ולע"ק,
(ב) גדרים ספ"א, (ג) עי'
עירובין פב., (ד) לעיל
לא, (ה) ויקרא כז יד.

ועבר עליהן בטעות וקורא לו
בטעם מה אולי טעה והיה השטן
שקרא ממ' י"ט שהקדשו כלום
שקר שאוביו כפזו שהדש אה

ועבר עליהן בטעות וקורא לו
זכור מה אלו טעה והגית השגגה
בסיקורא מי יס זהקדשו כלום
עשר שאותו כתוב שחידש את

DN

ויינה ילף דהקדש געטוט חל והא דשלשתן מקודשין היינו טעמא
 'דירש' ב' בחרה בכבורות (דף פ:) מוכל מעשר בקר וזאן כל
 הוא עשירי או שקלה שם עשירי אבל שמיני או ז' לא דלן
 מעשר מתקן אלא הסמוד לו וימיה אין זה טעם העיקר של ב"ש

20

מ"י פ"ד
ה"א
ה"ב
ה"ג
ה"ד
ה"ה
ה"ו
ה"ז
ה"ח
ה"ט
ה"י
ה"יא
ה"יב
ה"יג
ה"יד
ה"טו
ה"טז
ה"יז
ה"יח
ה"יט
ה"כ
ה"כא
ה"כב
ה"כג
ה"כד
ה"כה
ה"כו
ה"כז
ה"כח
ה"כט
ה"ל
ה"לא
ה"לב
ה"לג
ה"לד
ה"לה
ה"לו
ה"לז
ה"לח
ה"לט
ה"מ
ה"מא
ה"מב
ה"מג
ה"מד
ה"מה
ה"מו
ה"מז
ה"מח
ה"מט
ה"נ
ה"נא
ה"נב
ה"נג
ה"נד
ה"נה
ה"נו
ה"נז
ה"נח
ה"נט
ה"ס
ה"סא
ה"סב
ה"סג
ה"סד
ה"סה
ה"סו
ה"סז
ה"סח
ה"סט
ה"ע
ה"עא
ה"עב
ה"עג
ה"עד
ה"עה
ה"עו
ה"עז
ה"עח
ה"עט
ה"פ
ה"פא
ה"פב
ה"פג
ה"פד
ה"פה
ה"פו
ה"פז
ה"פח
ה"פט
ה"צ
ה"צא
ה"צב
ה"צג
ה"צד
ה"צה
ה"צו
ה"צז
ה"צח
ה"צט

א = מ"ד פ"ד מהל'
נדרות הל"ד טו טוס"פ
י"ד ק"ה דס"ף ג'
ד = מ"ד פ"ח מהלכות

מ. ט. (ב) : מידות

[illegible]

דעור השחור ח

[illegible]

(ח) זמן חלף ח"כ צוקה

[illegible]

דנשבורג

[א] מני מחמיר ידו רבן
 ויני אלה מניחין ענין
 קטן. ויני מניחין ענין
 [ב] ויני מניחין ענין
 [ג] ויני מניחין ענין
 [ד] ויני מניחין ענין
 [ה] ויני מניחין ענין
 [ו] ויני מניחין ענין
 [ז] ויני מניחין ענין
 [ח] ויני מניחין ענין
 [ט] ויני מניחין ענין
 [י] ויני מניחין ענין
 [יא] ויני מניחין ענין
 [יב] ויני מניחין ענין
 [יג] ויני מניחין ענין
 [יד] ויני מניחין ענין
 [טו] ויני מניחין ענין
 [טז] ויני מניחין ענין
 [יז] ויני מניחין ענין
 [יח] ויני מניחין ענין
 [יט] ויני מניחין ענין
 [כ] ויני מניחין ענין
 [כא] ויני מניחין ענין
 [כב] ויני מניחין ענין
 [כג] ויני מניחין ענין
 [כד] ויני מניחין ענין
 [כה] ויני מניחין ענין
 [כו] ויני מניחין ענין
 [כז] ויני מניחין ענין
 [כח] ויני מניחין ענין
 [כט] ויני מניחין ענין
 [ל] ויני מניחין ענין

6] בכמה ראשונים ובת"י

6) כהמם ואשמים ומצו
 נוסף דאם בן ילמרו
 7) חן: 1) גיא חמישים
 מטרות והמשים ועי
 אים (גלדן): 2) גמי
 מיתר: 3) ליל
 והואיל דכל כוין, וראה
 כח: 4) ס' ית לחוסף
 ש"ם (מנהג) ביטוי
 בעלאל אשמוזי: 5) יש
 לחוסף בדבראי ביה
 (לעטו גאונים): 6) חן
 דהא (הגרים אשמוזי)
 7) חן אלמ (הגרים
 אשמוזי): 8) דהשגבין
 (מלאכת שלמה): 9) ציל
 ארמאל דהבי סי
 נדרת (ביד): 10) כפרין
 "שלשים ואחד" (ואים)

וְכַדְשֵׁי לִיתָא שִׁישׁ לִי וְלֹא יִרְבֵּא לִפְנֵי כְבוֹד: [ק] שֶׁ לְהוֹסִיף מִדּוֹשׁ הָרִאשִׁי עַל תְּחִלַּת הַדְּשִׁיזִי וְאַחַד עֶשְׂרֵה הַמְּסֻמִּים שֶׁ הַנְּעִשְׂרִי עֲצֻמוֹ וְהָ יְלִפְתֵּי בַּמֶּלֶךְ צִיל דְּקֶאמְרִי (ע"פ שֶׁמֶךְ עֲבִיחַ בְּתוֹם לֹג אֵל כְּמוֹת מְרֻבְּבוֹתֵינוּ: [ק] צִיל נְמִי (ע"פ שֶׁמֶךְ עֲבִיחַ בְּתוֹם לֹג אֵל כְּמוֹת מְרֻבְּבוֹתֵינוּ אִין שְׁתֵּי הַמִּלִּים וְכֵן:

מבוא. מתי"ה) וסותר מקצת מה שגד"ה באן בבז"ר מציג.
הכל ומונה ימים אחרים כאחוז שעה עליהם: (דקאמר) (פ)
בדקיסוס אבוי לעיל דקא' בטיהודא (זב"ה) (איכא) (פ) (ביין) (פ)
אומר לו תחכם בזה דורא חזא ונחמא בעדך חיה' בל' (פ)
שנ' פקעה (מכנה) (פ) קדושה מבורה: טעויה ולא בונה.
יושק לוח ב"ה. לא דוקא אלא שלא ידעו להשיב טעיה ו
יושק בכו"ה כשאר קדושות. הלכך לא צריך גזוז המכור
ח' בכו"ה. לפי שאם אתי ב"ה אחרים חטבוהו לא לאו

קאמערן יוסי דסוחר
(לאו אמרן בית שמואל
יגלאי מלתא דטעות הוה
במחור) אם המיר כחמה
היה יודע שהיה חשישי
האלא הביאו ראה מח
ואחרים הוה ולא ילמי
קבלים אותה כי אם היו
בשעם דערתו ובמעשר
בה. ומחמה זו ממחרט
על

שִׁיבִי: (ל) וכן בדפוס צִיָּא: (ת) וְכִיָּה בָּדֵס
אֵין לַפְתּוֹחַ לְדוֹבֵר, וּלְפָנֶי "חֵי" נִרְרָה הוּא ת
לֹא הִשְׁבֵּת קִדְשֵׁן. בְּתִמְחִה בְּלוֹמֵר מִזֶּה
אֵם קִרָּא לָהֶם צִיָּרִי כְּמוֹ שְׂהוּא מִקֵּד
וְהִי הִקְדִּישׁ (פִּיג עֵיִם שְׂמִיקָה). (ע) הִי יוֹסִי
(ס) (ל) צִיָּל הִיבָּא (עֵיִם שְׂמִיקָה וְכִיָּה בְּתִמְחִה
לְהִיבֵּן אֵםל אִינֵר בִּי"ב אִינֵר) (ד) וְכִיָּה בָּדֵס

יומא דמילתא דרב שימי היא, כלל דדאי
מזי שנדר בנדר, ובשעה שנדר היו לו
שלמה על פ' הרא"ש (א) נאמך דל"ל מ

ולא היא [הקדש] בדעתיה דמריה תל
שהדא ביה פנים לדכריהם מחז וייב: [פ]

עין משפט
ער מצות

א מ"י פ"י מהלכות
 שטותיה ה' יב ופ"ד
 מהל' נדרים הל'ה סג
 לחזין רמז טו"ע י"ד סמן
 רמז סעף י:
י א מ"י פ"ד מהלכות
 שטותיה ה' יב וטו"ע
 אס סעף י:
יא ג ד מ"י פ"ב מהל'
 נידוח הלכה ה:

(א) נלחמו הממנים לר"ח
 וסעדרוהו
 (ב) ממתי' דמס' נדרים
 מקמי חס' נזיר וכדמפרש
 (ג) אהא (ד) להסס
 (ה) מיומט לא חנא
 (ו) עלט (ז) סיו

[illegible][illegible]

ואם "לא איני נזיר, פ"י ואם משוגגות נמצאת נדר כלומר בשבעה שנים נדר כבר נגזרה הכהמה קודם לכן אך שהוא לא ידע וקיבל מזורות ואחר אילו הייתי יודע בשעת נדרי שבער נגזרה לא הייתי נזיר איני נזיר כלומר הוי פסטה מעליהם ומחיר לו החכם שהרי

[illegible]

שֶׁכָּסֹר מִי שֶׁחַ' מִשְׁכִּים שִׁיר נִזְר הִדְרִינוּ
וְאִתּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִמְנָח כְּדִבְרֵי אֱלֹהִים שִׁמְנָח כְּדִבְרֵי הוּא רָחֵם לִיחִית
נִזְר אֵלֶּיךָ כְּדִבְרֵי שְׁכִירֵי שֶׁנֶּאֱמַר מִמֶּנּוּ נִזְר וְאִתּוֹ מִמֶּנּוּ אֵלֶּיךָ
נִזְר אֱלֹהִים שֶׁהִפְכוּ כְּדִבְרֵהֶם. וְהִמְשִׁיךְ אִמֶּר לִשְׁמֵם הִרְשִׁיטִים
נִזְר שְׁשִׁיבִים נִזְרִים לְמוֹרָה לִפִּי שֶׁכֵּל אֶחָד קִיבֵל עָלָיו נִזְרוֹת לִפִּי מִה
שֶׁהוּא דְּמוּת עֲשִׂינוּ [שֶׁכֵּן] אֶחָד כְּסֹר לְמוֹר אִמֶּה וְלִכֵּן נִחַם לְנִזְרוֹת
וְעַל כֵּן אֵין כְּסֹר לְמוֹר עֲשִׂיכֵם אֵל מִזְמוֹת. וְהִשְׁמִיךְ אִמֶּר הִרְשִׁיטִים
שֶׁנֶּאֱמַר שְׁשִׁיבִים לְמוֹר שֶׁכָּסֹר אֵין כְּוֹלֵסִים נִזְרִים: שִׁמְנָח בְּיָדֵינוּ: וְיִזְרִים:
וְסִבְרִי ב"ש לְנִזְרוֹת שֶׁנֶּשְׁטוֹת הוּא נִזְר מִשּׁוֹם לְכוּלֵּן לְנִזְרוֹת נִחְסִיטוֹ
וְנִגְמֹרָה בְּדַעְתָּן הִרְשִׁיטִים¹² כֵּל עֵינִן וְמִה שֶׁאִמֶּר בְּגִמְלָה אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר
שֶׁהוּא כְּסֹר כְּדִבְרֵי וְיִמְנָח מִתְחַלֵּת מִתְחַלֵּת דְּהִקְדָּם שֶׁנֶּאֱמַר לִפִּי
אֵין קִסְדֵּם וְכִ' לְדִלְמָה מִגְּמֵלָה: **וְכִ' אִתּוֹ** אִתּוֹ אֵין נִזְר אֵלֶּיךָ מִי
שִׁמְנָח נִתְקִיטוֹ דְּבָרֵינוּ וְנִגְמֹרָה פִּרְךָ הִלֵּל מִי שֶׁנִּתְקִיטוֹ דְּבָרֵינוּ וְנִגְמֹרָה
מִתְמַרֵּס: **וְרָבִי** טַרְפוֹן אָמַר אֵין אֶחָד מִזֵּה נִזְר. לָלֵךְ יִמְנָח
נִזְרוֹת אֱלֹהִים לְהַפְלִיחַ דְּגֵב נִזְר כְּחִיב אֵין כִּי יִפְלִיחַ שֶׁנֶּאֱמַר לְהַפְלִיחַ
נִזְרוֹת אֱלֹהִים יִמְנָח נִזְרוֹת אֵין אֶחָד מִזֵּה נִזְר. לָלֵךְ יִמְנָח
וְיִכּוּיִן שֶׁלֵּא אֵין [בְּרִיב] לֵהֵן לִפְתּוֹחַ שֶׁעַל לֵהֵן גְּמִלוֹת לִיחִית נִזְרֵינוּ
נִגְמִי שֶׁאִמֶּר אֵין אֶחָד מִכֶּם נִזְר מִשְׁמַעַם נִמִּי שֶׁאֵין אֶחָד מִכֶּם
נִזְר שֶׁהֵרֵךְ לֵאמֹר יִמְנָח נִזְרוֹת אֱלֹהִים לְהַפְלִיחַ אֱלֹהִים¹³ אֵין אֶחָד מִכֶּם
הִרְשִׁיטִים יִהְיֶה נִזְר שֶׁשִּׁטֵּם הִרְשִׁיטִים אֵינֶם נִזְרִים לְרִבִּי טַרְפוֹן
שֶׁנֶּאֱמַר¹⁴ נִזְרֵינוּ שֶׁאֵין כְּוֹלֵסִים מִיִּרְדֵּם אֵין אֶחָד מִזֵּה הֵיחֵל וְלֵאמֹר
כְּוִלֵּם נִזְרֵינוּ¹⁵ אֱלֹהִים מִלֵּא הִרְשִׁיטִים שֶׁאִמֶּר שֶׁאֵין אֶחָד מִכֶּם¹⁶ נִזְר:
נִזְרֵינוּ. שׁוֹם אֶחָד מִן הַשְּׁמִים הִרְשִׁיטִים לְדַמֵּס¹⁷ שְׁכִירֵהוּ הוּא כְּדִבְרֵי
נִזְר וְנִגְמֹרָה מִוּקָּן לֵה כְּרִי יִהְיֶה לְדִמָּר לָלֵךְ מִמִּיתָ אִינֵשׁ
נִזְר הוּבֵה: וְאֵם¹⁸ אֵין הִרְשִׁיטִים נִזְר יִרְבֵּה. לֵאמֹר לְעִמֵּימֵה דִּקְסִי נִזְרוֹת
לְאִפְשֶׁר לֵי לְגַלֵּם בְּשִׁילֵּל סִפֵּק נִזְרוֹת בְּלֵא הִנֵּחַ קִרְבֵּן וְקִרְבֵּן יִכּוּל לְהִבֵּי
כֵּל אֶחָד וְאֶחָד אֵם כְּדִבְרֵי הִרְשִׁיטִים נִזְר קוּבֵה וְאֵם לֵאמֹר נִזְר נִדְבֵה
מִקְרוֹב¹⁹ בֵּינֵן וְנִתְגַּלְתָּם וְהִיא מִנְהֵל רִבִּי יִהְיֶה וְכִ' [שֶׁשְׁמִינֵן] מִתְלֵן
דְּמִי שֶׁנִּתְקִיטוֹ דְּבָרֵינוּ הוּא נִזְר מִתְמַרֵּס וְאִילֵּל בְּגִמְלָה הֵי

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) נדרים סד. (ב) לעיל
(ג) גיטין נד. (ד) לא
ע"פ

(6) במיוחד אמרו לו כל
שנזר: (3) רש"י ד"ה כל
שנזר וכו' הכי זה נזיר:
(2) ד"ה ומשחרב וכו'
יכול לומר אילו כ"ל
והיבט לו נמחק: (7) ד"ה
שטופיה וכו' מנתי
דמו' נזיר הנזרים
מקמי: (8) ד"ה א"ר
יוסף אי הוה חסם ה"א
לחזק להנמי: (1) ד"ה ה"א
סמך וכו' לנמיה
למזן ג"כ פ"ק דף כ:

דנשבורג
א תמר ר"י אימה מי
 שנתקיימו דבריו. י"ב ע"י
 ח"מ: **ב** ולכן אין באן
 קבלת [P] וכו' עד שיטה
 אלסם ויחיתוהו דביון
 של וכו' ותכריז מיהא הוי
 יצר ולא ה"א שאלק.
 כל"ל: **ג** חיסט אלס
 מלי נהנק. וי"ב אפי".
 ח"מ: **ד** ואסור ציון
 וטוואה: ובה"ל דחת
 וס. כל"ל:

(א) אל תבטחו לכם אל
דברי השקר לאמר
"יכול" "יכול" "יכול"
הקול: (ויחזק ג' ד')

(ב) שבעים שבעים
נחמד על עמך (על עיר
קדשך לכבוד השפע
ולתתם חסות ולכפר
עון ולהביא צדק
לעמים ולתתם חסון
עבדי ולקדשם קדש
קדשים: (ויחזק ג' ד')

[illegible]

וְכִלְיֵי הַפֶּסֶחַ יִשְׂרָאֵל
 הַמִּשְׁחָה (לְלֵחֶם)
 (כ) לֵחֶם תִּבְרָא כֹל
 וְהָאֵשׁ שֶׁאֵין בָּהּ
 הַחַיִּים אֲשֶׁר־נָתַן
 הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נָתַן
 וְחָלָל (לְלֵחֶם)
 (כ) יִבְרָא אֶבֶר
 (כ) צִל שֶׁנֶּחֱמֶה
 אֲשֶׁר־נָתַן
 (כ) מִיֵּד מִיֵּד (בֵּר)
 מִיֵּד (בֵּר)
 (כ) צִל שֶׁנֶּחֱמֶה
 (כ) צִל שֶׁנֶּחֱמֶה
 הַחַיִּים אֲשֶׁר־נָתַן
 כִּדְמוּת הַחַיִּים
 (כ) כִּיֵּה בְרִיִּים וְכִלְיֵי
 (אֲדָמָה מִיֵּד) (כ) כִּיֵּה
 בְרִיִּים (כ) וְגַם
 שֶׁצִּדֵּק לְהַלְלֵהוּ וְכִדְמוּת
 כִּלְיֵי נִצּוּת (כ) אִיֵּה
 (כ) צִל שֶׁנֶּחֱמֶה (כ) מִיֵּד
 עִים שֶׁנֶּחֱמֶה

ואם משננבדה בהתור נזר, שבעתו היה לקבל נזירותו על אומה
בצמחה ובפסחה שמר לא הימה בראשו הרי זה חלוט נזיר לנזירות
בנשות הארץ: וזו מצינו, של טולד טעה נחום המרד שהוא ספור
שסומחו בנולד: וזו מצינו בית המדרש דרב, לתאר בית שני: ב"י שומר

[illegible][illegible]

[צבור] לו בשעת נדרו שיהא [נזיר] עד שיבא אללם ויחזירו
 בשליש שאומר אחד מכם נזיר הרי אין אחד מהם נזיר והרבעי
 וחבירו מיהא הוי נזיר אלא [בשנים] הראשונים שום
 הרבעי לאשים הראשונים הרבוי נזיר שאין שום אחד מכם
 נזיר הוה חסוב הפלאה ומהאי טעמא ניתא אמאי לא תנא חו
 יד לרב טרופא לפי מ"ט שהאמה שאלן שניהם נזירין [ו] אין
 הרבה [אחריו]. פירוש חזר לאחוריו ולא נודע מי היה: ואין
 חזרה מ"ט כיון שלא הוצרך לו דברי מי נתקיימו אחד מהם
 שניהם לפיכך: **רבי** שמעון אומר איהא א"ר דרבי הדין
 נתקרי והוי כל אחד נזיר משפט ואסור [ועומתא]: **ו** גוס
 קנה דשמה לא נזיר הוא וימיו חולין צבורה לכן קטורי' שאמר
 קנה ומקבל מירוח יבא קרבן ויאל ידי חובה ממה נשך ויהיה
 אליגה דפה הלל רב יהודה כבר אף על גב דפה הלל כבר
 מילי כשנודע לבסוף דברי מי נתקיימו אכל האה שהרמיע
 לחזירו

וְנִי נְהִי יִרְדְּעִי שִׁיחִיחָא לֹא יִדְעוּ אִימַת. הֶלֶקֶן הָיָה נִזְלָה שְׁלֹא הָיוּ נִמְנָעִים בִּשְׁבוּל זֶה מִלְּלוֹדוֹ בֵּין שְׁלֹא יִדְעוּ אִימַת
 מִי שֶׁמִּשְׁמַח עִי' הִדְרִיחַ חָזָן שֶׁנָּה נִזְרָה שְׁהָיָה בֵּין חֲרִיבִין הָא' לְחִרְבִין הַב' הִדְרִיחַ עִי' שֶׁל מִלּוֹת בְּכָל הָרֶחֱץ שֶׁמִּשְׁמַח בֵּין
 מִי כֹלֵם נִזְרָם. פִּירְשִׁתָּהּ לַעֲמֵלָה כִּפְרָא¹⁷: בֵּיהָ אֹמְרִים אֵין נִזְרָה אֵלֶּא מִי שְׁלֹא תִקְרֹמוֹ דְּבִדְיוֹ. וְכַמֵּין
 מִי¹⁸

שעדיין לא הפריש, ורק קיבל נזירות על דעת שיפריש בהמה זו, וכ"כ צפי' הרא"ש. ונ"כ אמאי לא פי' רש"י כן.

דף לב:

מתני' כשעלו נזירים מן הגולה וכו'. בפשטות מתני' משמע דכשצאו מן הגולה באו מיד לירושלים להקריב את קרבנותיהם, ונ"כ הרי היו צריכים למנות את נזירותם מחדש צאר"י כדס"ל לז"ה צמתני' לעיל יט: וצרמז"ס פ"צ הלכ"א עיי"ש. (וי"ל שצאו ממקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי צבל, וזוהי יתכן דלא גזרו שיחזרו וימנו כפי שצדד מו"ר שליט"א בשיעורים לעיל.) והנה הדבר חמוה דלא ידעו מדבר גדול כזה כחורבן בהמ"ק עד בואם לירושלים, גם לא נתבאר היכן היה נחום המדי וחכמים, ובפשטות משמע דלאחר שעלו ומצאו בהמ"ק חרב מצאו לנחום המדי, ולכאורה זה היה בירושלים, ואח"כ בא הדבר אלל חכמים היינו ליצנה שלשם גלחה הסנהדרין אחר החורבן, כך לכאורה. ויל"ע קצת אמאי לא הקריבו, הא קיי"ל מקריבין אע"פ שאין בית, עי' צרמז"ס פ"ו מצה"צ הלט"ו, וכיון שהיה מיד לאחר החורבן הרי ידעו היכן מקום המזבח והלכות הקרבנות ומסתברא דאף בגד"כ היו להם, וכל כל"ש, ואמאי לא הקריבו, ונ"ל דהגויים לא הרשום. (וי"ל עפ"י מש"כ בהעמק דבר פ' בחקותי עה"פ ולא אריח צריח ניחחכם, עיי"ש. וע"ע העמ"ד דברים ט"ז סוף פסוק ג.)

תוד"ה מי שנדר (לז). לא הייתי נזיר שאין לי צמה לקנות קרבנות, וכו'. לכאורה אם צבה"ג הוי פתח, א"כ אף אם יש לו צמה לקנות יש לו פתח, שיכול לומר לא היה בדעתי להוציא כ"כ הרבה לנזירותי, ותוס' נקטו כן לרבותא דאע"ג דאין לו צמה לקנות לא הוי פתח כיון דהוי נולד. בא"ד וי"ל צענינים שרגילים לצא וכו'. לולא דצריהם היה אפ"ל דמאי דאין פותחין

בנולד הוא דין מסויים דרך דבר שכבר היה בשעת הנדר חשיב פתח ולא מה שארע אח"כ, אולם מדברי תוס' משמע לא כן, אלא דמעיקר הדין אף דבר שלא היה בשעת הנדר חשיב פתח, ורק צענין שיהיה דבר שמעלה על דעמו כן. וזוהי לא חשיב נולד, ויסוד הדין בנולד הוא צדעת הנודר, דאם הוא דבר דהיה מסיק אדעתיה שיקרה כן לא חשיב נולד, ואי לא הוה מסיק אדעתיה חשיב נולד, ואינו תלוי אם ארע כבר בשעת הנדר, וזה מאי דאחוה תוס' לאשמועין הכא, ודו"ק.

תוד"ה ואם לאו (לז). ולא חל אפי' רגע א', ונראה דאפי' צ"ש מודו צהא דלא הוי נזיר, ע"כ. משמע דהנדר לא חל כלל והוי סתם טעות ואין צריך היתר חכם ולא פתח.

בגמ' אמר רבה שטפוהו רבנן לר' אליעזר, וכו'. והיינו מדלל פליג צמתני' ולא קאמר דפותחין בנולד, ש"מ דהודה לחכמים דאין פותחין בנולד, ולכאורה מעיקר המעשה אין ראיה, די"ל דכך היה המעשה וכך הורו דלא כר"א, והראיה הוא מהא דבא הדבר לפני חכמים דהיינו ליצנה ושם היה גם ר"א, ומזה דלא חלק עליהם שם ש"מ דהודה להם. וכן הוא צפי' הרא"ש "נמצא שהיה באותו מנין כשאמרו חכמים לנחום שטעה", והיינו כנ"ל. אבל מעצם המעשה אין ראיה די"ל דפסקו דלא כר"א ואין ראיה שהודה לחכמים.

בגמ' אמר אביי ולא ידעין לאימת והכתיב שבועים שבעים, וכו'. ואע"ג דבנבואה נאמר רק דלאחר ע' שמיטין יחרב, וא"כ יתכן דיחרב צין השמיטה הע' לשמיטה הע"א, וא"כ איכא ספק על ז' שנים, מ"מ פשטות הנבואה משמע דתיכף בשנה הראשונה לאחר שבעים שמיטין יחרב הצית. והנה רש"י מפרש חשבון השנים דהוי ע' שנים לגלות צבל ות"כ לבית שני יחד ת"צ שהם שבעים שמיטין, ונ"ע הא איכא שנות היוצל, וא"כ היו עוד כמה שנים, דאף צימי בית שני מנו ליוצל כדי לקדש

93

אודה לא' גומר עלי ותמך ימיני, בחי' פרק שמיני.
הוא ימלא חפצי וכל ישעי. יהיה עזרתי וישעי, בחי' פרק תשיעי.

פרק תשיעי

אלא כמ"ש לפנינו וכל מדברי ר' לדוק, וכמ"ש החי"ע שכן גורסת הרמב"ם, ור' לדוק טען זה על ר"א ועל רבן שלו ע"ש.

והשתא י"ל בין לאביי ובין לרבא טעם ר"א ומחלוקתו משום אין נדרים נחרין יפה, ולא פליג אדם בטעם זה מעולם גם רבא מודה, אך בכוונת ר' לדוק פליגי אביי ורבא. ואפי"ה פריך הש"ס מסיפא ומודים חכמים לר"א בדברים שבינו לבין אביו ואמו, משום שנשנה הכ' ומודים בחר דברי ר' לדוק, משמע גם הוא מודה בו. והשתא נהי דהלכה כרבא בכוונת ר' לדוק, מ"מ הא אין הלכה כמותו אלא כרבן דר"א, ולדידכו גם רבא מודה שאין נדרים נחרין יפה, ואסור אפילו מן התורה אפי"ה בזה מעלמו ושאל על נדרו.

דף ס"ד ע"ב: אמר רב חסדא דאמר קרא כי מתו ב' האנשים. [עין ח"ס שמות ע"ז ב' ד"ה ויאמר].

אלא אמר ר"ל שירדו מנכסיהם. והעניות מזוי הוא כמ"ש הר"ן והרא"ש שם הירושלמי. וכתבו הראשונים^א, לא שהוא מזוי בעולם עפי ממיחה, אלא שיראה בעיניו עוני של חזירו מזוי עפי משיראה הוא מיתת חזירו, שאפילו חזירו זקן וחולה אפשר שימות הוא קודם, דנפיש גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני [סנהדרין נ"ב סע"א], ועין גיטין ל' ע"ב, ועין מ"ש הרשב"א בתשובה סי' אלף ל"ט, ומייתי ליה צע"ע ח"מ סי' קי"א [סי"ג] ובש"ך שם סק"ע עתידין צעלי זרוע ליפול, י"ל הכא עניות מזוי, בצעלי זרוע קאמר, אבל בחדם אחר אפשר דהוה נולד.

והרמב"ם [ה' שצעות פ"ו ה"ב] אינו מחלק בין נולד מזוי לאינו מזוי, וכתב הכ"מ דס"ל מה דאמרו שירדו מנכסיכן, כבר צעצעת השצותה והיה השצותה צעעות, וכן משמע מפירוש הקונטרס דשמעתין ע"ש צכ"מ. ול"ע א"כ לא היה להם לומר אלא כבר מתו צעצעת השצותה, שאין זה תלוי אי מתו ממש או הענו וירדו מנכסיהם. ול"ל אי מתו ממש היה נודע למרע"ה צעצעת שנצבע, כי צודאי היה חוקר ודורש ערם שנצבע, אבל עוני א"א לחקור דיש מתעשר ואין כל. וי"ל עוד

המשנה לא שייך האי כללא דיע"ל קג"ם עיי"ש. וע"ע מש"כ ביומן דחנוכה (סי' י"ג) ל"ז א', ובהערה ב' שם. (הערת מהר"י סופר שליט"א).

(ג) ע"י ב"י יו"ד סי' רכ"ח ד"ה ואין פותחין.

דף ס"ד ע"א: פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו וכו'. הרמב"ם לא מיייתי כלל הכ' דאין פותחין דרבן דר"א. וראיתי צפי' המשנה להרמב"ם דלר"א אין צריך שאלה כלל. ולריך לומר דס"ל דבהא פליגי אביי ורבא, דלאביי לר"א צריך שאלה, ולרבן אין מועיל שאלה משום שאין נחרין יפה. ולרבא לר"א לא צריך שאלה ולרבן צריך שאלה דא"כ אין נשאלים להם אבל שאלה מועיל לכ"ע, וא"ש דלא מיייתי הרמב"ם, דסתמא כל נדרים צריכים שאלה ושאלה מועיל, אבל לל"ע א"כ מודים חכמים לר"א בדברים שבינו לאביו ואמו שפותחין, פי' שא"ל שאלה כלל, ומ"ע לא מיייתי הרמב"ם הכ' חידושא, ועוד ישחקק הדבר ולא יאמר להחיר צלי שאלהא.

ועוד אמר ר' אביעזר פותחין בנוצד. לל"ע איך אפשר לומר כן, דא"כ מה הועיל צמתו כל האנשים, הרי מסכן עצמו עתה צאומרו לפרעה אני הורג בן צכור [שמות ד' כ"ג], וע"כ ל"ל כיון שהקצ"ה שולחו בן אין לו לירא, א"כ אמאי לא פתח לו מהאי פתחא ה' שולחו, אפילו לא מתו כל האנשים, וע"כ ל"ל משום דנצוצה זו נולד הוא. וכ"כ להדיא בתשובה המיוחסת סי' רנ"ה ע"ש, וא"כ מה יענה ר' אליעזר ול"ע.

והשיב לי תלמיד אחד, אפילו פותחין בנוצד, מ"מ זה היה כפתחה בכבוד המקום, שירא לומר אע"פ ששלחני הקצ"ה אני מתיירא, ויפה כיוון. וא"ש דקאמר ועוד אר"א, אחר שהשמיטנו דר"א מודה בכבוד המקום בדברי ר' לדוק, שוב אמר ועוד אמר ר"א פותחין בנוצד, דאי לא הא לא הא.

מאי אין נדרים וכו'. לכאורה יש נפקותא רבה לדינא, דלאביי אפילו אם עבר והחיר אינו מותר מן התורה, ולרבא עכ"פ מותר מן התורה, ואפשר לא גזרו אלא לכתחלה, ותו לאביי יש להקל אם מעלמו צא ושאל ופתח פתח זה כמ"ש בע"ז סי' רכ"ח ס"ק י"ד, משא"כ לרבא, והעוש"ע [סי' רכ"ח] פסקו כאביי, וכתב הרצ"י דכללא דלצר מיע"ל קג"ם, אינו אלא צמה שנוגע להלכתא, והכא אינו נוגע לדינא, ולהנ"ל הא ליחא, וע"כ ל"ע. ע"כ נלע"ד דהעור לא גרם צמתני' א"ל א"כ אין נדרים, כמו שגרס הר"ן, שרבן השיבו לר' לדוק,

(א) ע"י לח"מ ה' נדרים פ"ח ה"ה.

(ב) וי"ל לפי מש"כ המאירי גיטין (נ' ע"א) ד"ה אע"פ, ושם (ס"א ע"א) ד"ה מי, וכ"כ הרדב"ז (ח"ד סי' אלף קע"ח) ובפירושו להרמב"ם ה' שמיטה ויובל (פ"ט הט"ז), דהיא דנחלקו בפירוש

דודאי גם ר"א ס"ל דדחן ואצירס היו, והם לא מתו אלא ירדו מנכסיהם, אך מדאפקיה רחמנא בלשון מיתה, ש"מ דקרא כולל תרי מילי, כי מתו כל האנשים היינו מלך מזרים הראשון מת ממש, וכדכתיב וימת מלך מזרים וכחצ הרמז"ן [שס] אין מקרא יואל מידי פשוטו שמת ממש, ותוס' על התורה כחצור"י מדלא כתיב וימת ויקם מלך חדש, ש"מ שנלטרע, ואומר אני אלו ואלו דא"ה, שהמלך הראשון מת, ואשר קם תחתיו נלטרע ושטח הילדים, ועכ"פ זה הוא בכלל מתו כל האנשים, שהמלך שכבר הלשינו על משה אותו מת, ולמלך חדש אינם יכולים ליכנס להלשין, כי המה ירדו מנכסיהם, והשתא לע"ג שחס אפשר כבר ירדו מנכסיהם בשעת השבועה, מ"מ המלך הראשון עדיין חי הוה, דאחר ויואל משה כתיב וימת מלך מזרים, זה נ"ל סדרת ר"א, ורבנן ס"ל העיקר תלוי בדחן ואצירס, והם כבר ירדו מנכסיהם בשעת השבועה"י.

דף ס"ה ע"א: המודר הנאה מחבירו אין מתירים לו אלא בפניו. כתב הכ"מ [ה']

שבועות פ"ו ס"ו [ז'] בדעת הרמז"ס דברייתא תרתי קאמר, חדא מודר מחבירו הנאה ולא קיבל ממנו עובד, לריך שיתיר בידיעתו מפני (אשר) חשד, ולא סגי שידיעכו ע"י שליח, ועוד הגודר לעובד חבירו לריך להחירו ברלונו של חבירו, דהרי מיייתי מיתרו ותרווייהו שמעית מנייה הא כדליתא והא כדליתא. וז"ע אך אפשר ללמוד זה מצמדן לך. והנה בחי ריעב"א [ד"ה וצירושלמי] הקשה חי ס"ד בעינן רלונו, א"כ אמאי אמר לו צמדן לך והתר נדרך, הלא בלא רלונו יתרו אינו מותר, וכשיתירא חו לא לריך היתרי, דהריעב"א ס"ל כאיכא מאן דפליג לעיל צהר"ן כ"ד ע"א [ד"ה הריני] ודלא כהרשב"א ע"ש"י, ועיין היעב"מ מ"ש הרשב"א צמיוחסת ס"י רנ"ה, ומ"ש עליו מהרי"ע ס"י א'.

ועל קושיא הכ"ל תירן הנמוקי יוסף [ד"ה מאי טעמא] מדאפקיה רחמנא שבועת משה בלשון ויואל ולא אמר

(ד) כ"ה בשמור"א מ"א, תרגום יונתן בן עוזיאל שמות ב' כ"ג, ומובא ברש"י שם.

(ה) ובתור"מ השלם שמות ז' ב', כ' מרן בזה"ל: ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים. מדלא כתיב ויקם מלך אחר, למדו חז"ל [שמור"א מ"א] דהאי מיתה צרעת הוא דמצורע חשוב כמת, ושחט ילדי ב"י ועי"ו ויאנחו, ורמב"ן פ"י מיתה ממש, ומשום כך ויאנחו שעמד מלך אחר מרשיע יותר מן הראשון. וג"ל שניהם אמת, הראשון מת ויקם מלך אחר ונצטרע, נמצא שניהם מתו, זה בפועל וזה בצרעתו, ונראה שהמלך הראשון שגידל את מרע"ה בביתו, לא ה"י מן הראוי שיעמוד משה נגדו, ע"כ סיפר הכתוב שזה מת והועמד אחר תחתיו, וכשם שפרעה לא זכר לבני יוסף ואחיו את צדקתו של יוסף ולא ידע את יוסף, ע"כ שלח הקב"ה מרע"ה שלא זכר לבנו מעשי אביו ואחותו שגדלוהו בביתו.

ונראה דכי מתו כל האנשים שאחז"ל דתן ואבירם הענו, נ"ל עיקר שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, מתו ממש כל האנשים, היינו פרעה הראשון ודורו שריו ועבדיו שרצו להרוג אותו כבר מתו, אלא שהרי עדיין המלשינים דתן ואבירם קיימים וילשינוהו גם אצל המלך הזה ושריו, ע"כ אחז"ל שגם המה נכללים בכלל מתו שהענו ועני חשוב

וישבע, ש"מ צ' שבועות נשבע, אחת ליתרו שלא יח מצחו ויניחנה עגונה, ולא באת לא היה לריך היתר אלא רלונו יתרו לך לשלום, ואידך נשבע לרלונו עצמו שלא יכנס לסכנה למזרים מפני המצבקים נפשו, והיינו לשון ויואל שפשוטו נחרצה, ורמז שנשבע לרלונו עצמו, ומפני אותה השבועה של עצמו הולך היתר ע"ש, ולא נחכוון ג"כ הר"ן לעיל ד"ה כי מתו כל האנשים וכו' ע"ש, ולכאורה יפלא א"כ לשבועת יתרו לא הולך היתר, ושבועת עצמו היה די ששלא שלח להודיעו שהותר נדרו שלא יחשדנו, ומ"ע חזר למדין, וכמ"ש זה הריב"ש צחשוצה [ס"י קפ"ו, ס"י ש"ע], אע"כ מוכח מזה תרווייהו, דאיכא חששא דחשדא, ועוד לעובד חבירו לריך רלונו, וכיון שע"כ הולך מרע"ה לחזור למדין בעצמו לפיים את יתרו, שזה א"א ע"י שליח לפייסו, וגם הולך להוילא עצמו מחשדא משבועת עצמו, ע"כ א"ל הקצ"ה החר נדר עצמך צמדן, ולא תלטרך לשלוח שליח, כיון דעכ"פ תלטרך לשו צמדן משום פיוס יתרו, ומוכח שני הדינים, מדחזר למדין ש"מ לעובד חבירו לריך רלונו, ומדכי' קבלה צידס צמדן החר לו נדרו כדליתא צמד"ש [ולק"ש רמז קע"ג] שהקצ"ה קשר עין על פתחו של יתרו ואמר מותר לך, ש"מ שמשום חשדא לריך ידיעת חבירו. ודעת ר"ת דוקא שקיבל עובד מחבירו, והוכיח מסועס ל"ו ע"כ חשאל אשבעתך ע"ש, ודעת מהר"מ אלשקר [ס"י ז"ז] אפילו לא היה העובד עצור השבועה רק עצור אותו הענין, נמי אין מתירים אלא לרלונו, עיין ש"ך ס"י רכ"ח סק"מ. וז"ע הא יוסף נמי קיבל עובד שחס אחד על אחיך. וי"ל ע"כ לא קאמר אלא שכבר קיבל העובד, אצל נשבע לו שיעשה לו דבר פלוני ואז יקבל ממנו העובד, כמו שחס אחד על אחיך אם יקברנו צא"י, יכול להחיר שבועתו ולא יעשה לו אותו דבר שיקברנו ולא יקבל גם ממנו העובד שחס אחד, וצחי' תורה הארכתי בזה"י.

ובמשנה למלך מיייתי ראי' לדר"ת מאגדת רב' צר צר חנה [צ"צ ע"ד ע"א], דאין ס"ד לומר שבועת המצול,

כמת, וא"ש טפי דאצל פרעה שכבר הלשינו והגילין לפניו בימי עשרם לא ה"י להם הפסד במה שהענו עתה, אך להתקרב מחדש אצל מלך חדש בימי עניו זה א"א. ולפ"ז לא צריכים למה שדחק הר"ן [לעיל ד' ע"ב ד"ה שנאמר] מג"ל דהענו דלמא נצטרעו, והא"ש דהרי זה המלך החדש ג"כ ה"י מצורע ולא הרחיקם משום צרעתם אילו היו עשירים. ושם י"ד א' ד"ה כי, כ' בזה: אמר ר"ל שירדו מנכסיהם. ולכאורה קשה הלשון כי מתו, משמע מיתה ממש. ונראה שהשופטים שהיו באותו דור כבר מתו ואין לחוש אלא לדתן ואבירם שהם חיים עתה ויתנו שוחד להשופטים שישנן עתה להרוג את משה (כדאי' בשמור"ר פ' א' על פסוק וישמע פרעה וכו' ויבקש להרוג את משה שעמד דתן ואבירם והלשינו על משה), אבל הם ירדו מנכסיהם ולא ה"י להם ממון ליתן שוחד מנכסיהם וה"י כמו אותן השופטים שמתו, וזה שפירש"י [שמות ד' י"ט] עני חשוב כמת, כי המה העניים היו חשובים כאותם השופטים שמתו אז כבר כי לא ה"י שוב ביכלתם להרע למשה.

(ו) ע"י ח"ס שמות ט"ז ב' ד"ה ויאמר.

(ז) צ"ע מדברי הריטב"א לקמן ס"ג ע"ב סוד"ה וכן האומר, דכתב להיפך. (ליקוטי הערות שעל שו"ת ח"ס י"ד סי' רכ"ו בהערה לאות ד'). (ז) עיין תור"מ השלם פ"י ויחי, ר"ח ב' ד"ה ויקברו.

נמצא השגתו ברחמי חדל דהשמיט הרמז"ס משני"ת בסוגיין (כ"ג ע"א) ולקמן (ס"ד ע"ב) בדבר השכיח והמלוי לכתב חסרון נולד, ועוד דמה שחידש דחרטה שחממת דבר הנולד ג"כ סגי, אינו חרטה דכל עיקר חרטה באופן שכיח אז בכעס או עלצות שאילו היה דעתו מיושבת עליו לא היה נולד בשעתו, אבל היכא דרק עכשיו בא לו חרטה מחמת דבר הנולד, גם אם מלפניו ע"ז שנדר משיקרא ורלוגו שלא היה נולד, מכל מקום אין זה חרטה. ובכסף משנה מובאר דהרמז"ס לא ס"ל כלל זה, והביאור צריך דעניות שם הוא דכבר היו עניים בשעת הנדר, וצמח"ס התוספות כתובות (ס"ג ע"א ד"ה אדעתא) דמה שהתיר רבי עקיבא לכלבא שבוע על ידי שא"ל אדעתא דגברא מי נדרת, אינו נולד מפני שהלך לבי רב דדרך הוא צהולך ללמוד שנעשה אדם גדול (ובד"ז כ' הר"ן לקמן מ' ע"ב) בזה ס"ל לרמז"ס דמהני מטעם חרטה. וכבר הקשה הלח"מ דאכתי לא יישב דך דשכיחי אפקורי דמלערי רבנן, דמבואר בהדיא בסוגיין בדבר שכיח ל"ה נולד. ולכן ר"ל דהרמז"ס מודה נמי דרך צהולך שאינו מלוי ודבריו דחוקין מאד בלשון הרמז"ס, שכיח לו נחלק בזה.

ועוד קשה דמש"כ הכ"ז צריך דכלבא שבוע אינו צמחמעות הסוגיא דלשוננו לשון פתח הוא, וכן נראה עוד בכל הסוגיא צריך דעל דעתא דמלערי רבנן מטולא לשמשא, ע' ר"ן (ד"ה על), וכן הך דמנסבא לה לקריבא, והך דעולה להגל (ס"ג ע"א) כל הך הם דברים הנוגדים ומשמע דכלל מטעם דשכיח. וע"ע צר"ן (ס"ד ע"ב ד"ה ירושלמי) דבהדיא איתא צירושלמי דהטעם בזה שהקב"ה פתח למשה בעניות דתן ואבירים הוא משום דשכיחא, ע"ש. ולפ"ז השמעת הרמז"ס ל"ע.

ז קשה על הרמז"ס מה שהשמיט כלל דרבה צמור (ל"ב ע"ב) אע"ג דחמור רבנן אין פותחין בנולד, אבל פותחין בתנאי נולד, כ"ד אמרי להון אינו אחא איניש ואמר לבון דחרב בהמ"ק מי הוה נדריתון, וכן נפסק בשו"ע (רכ"ח ס"ג). ומלאתי שכבר עמד בזה רבינו אברהם מן ההר צמיר והניח צ"ע.

ועוד ל"ב מנא ליה לרמז"ס חידוש זה שכתב דצמחמעות מחמת נולד מהני. וע' הגה"מ וצ"י שכתבו דמדשאלו בחרטה כדו תהיה ולבך עלך ולא שאלו מאחר טעם מתחרט משמע דכלל אופן של חרטה מהני. וכן הוא בצבה"ר (ס"ק כ"ב) מיהו לראש"ד כל עיקר ענין חרטה הוא ענין שכיח בכעס או עלצות וצמחמעות ספ"ב דשבוטות הדין מרבינו יוסף בבור שור דאחרי שאמרו פתח הוא הוסיף עוד חרטה, ולפ"ז אין הכרח בגמ'. וע' מאירי (ד"ה שם ומאחר) שחולק על הרמז"ס צמחמעות דחרטה ע"י נולד הוה חרטה, וכן בשו"ע לא מובא אלא ברמ"א.

א **ואשר** יראה לומר בישוב שיטת הרמז"ס הוא עפ"י מה דיש לברר בעיקר ענין חרטה מה הוא, דהנה צר"ן (כ"א ע"ב ד"ה אין) מובאר דענין פתח הוא ענין טעות, וחרטה הוא מלך שכיח בכעס אבל בשעתו אין ענין שחממתו נמנע מלידור. וע' לקמן (כ"ז ע"א ר"ן ד"ה צ"ע) שכתב בשם הרמז"ן י"מ לדינא לענין נדר שכתב מקלחו, שאם ע"י פתח הוה כממעשה בעיקר הנדר והותר כולו, ואם ע"י חרטה לא הותר כולו, דליכא טעות. ומה דצר"ן שם חולק הוא משום דס"ל דגם בזה שייך הותר כולו אבל ברור דחרטה ופתח הם צ"ע עניינים נפרדים.

מרוצה אינה בכלל עיפת לזין. הרי דגם הרא"ש מודה ליסוד הסברה דהיכא דאמר טפי, והאומדנא דעל מקלחו ה"י נדר גמור בזה ל"ש כלל דבעלה כולו. וע' ברמז"ס (פ"ח ה"י ח') (ע"י) דמשמע ג"כ עד"ז דלפי הענין יש לפרש הפשט בלשון.

ג **ובעיקר** דברי הירושלמי שמעתי בשם הגר"ד ז"ל שלא פירש מלך נדר שבעלה מקלחו בעלה כולו, אלא דזה סברה צמחמעות דלא מקרי מעמיד דבריו אלא"כ דמעמיד לגמרי, ונראה דהטעם מלך סברה הנ"ל דלא לפי האומדנא כן הפירוש ולא לפי הפירוש הפשוט, ולא יתכן דלגבי אחד הוה זרזון ויחול בחר אומדנא ולא לגבי חצירו, אלא דאינו מפרש מלך דהמשמעות הפשוטה בעלה מקלחו בעלה כולו אלא מלך הסברה.

ולפ"ז לק"מ מה שהקשינו דהיכי דאין לריבם למעמיד דבריו שפיר יתכן דמקלח בעל ע"י אומדנא ומקלחו קיים.

ונראה דבסוגיא לקמן (כ"ה ע"ב כ"ו ע"א) מוכח דל"ש נדר שכתב מקלחו כלל בגוונא דידן, דהא מובאר שם דבענין דלהוי טעות בלשון, דלא ה"י נולד בלשון זה אינו ה"י יודע, ע"ש בסוגיא וצר"ן שם, וא"כ מאחר שצר"ן הביא דברי הירושלמי להלכה נראה מה דאינו חולק על הבבלי, והרי צדוק דנדר זרזון לכתב טעות ומ"מ בטל כולו, הרי מוכח מה דאינו מטעם בעלה כולו, אלא דזה סברה בעלמא דלא מהני מעמיד דבריו לזה ולא לזה, וכביאור הגר"ד ז"ל ולא כהרש"ש.

שם בסה"ד. ע' משני"ת לקמן (כ"ג ע"ב) ד"ה איבעיא.

דף כ"א ע"ב

בענין פתח חרטה ונולד

א **ברמב"ם** (שבוטות פ"ו ה"ב) אין פותחין בנולד, כינך נשבע שלא יהיה צפלוני ונעשה סופר העיר, הואיל ולא ניהם על שבוטותו אין פותחין לו בדבר זה, ואפילו אמר הוא מעלמו אינו הייתי יודע לא הייתי נשבע אין מחירין לו, הואיל ועדיין לא ניהם אלא רלוגו שלא יהיה לו ושלח יעשה זה סופר, אבל אם ניהם הוא מעלמו מפני הנולד, והפכה דעתו מחירין לו, וכן כל כו"כ. עכ"ל.

ובהשגות א"א נולד שאמרו אין פותחין בו בנולד שאינו מלוי אבל בנולד המלוי פותחין כדאמרין שכיחי אפקורי דמלערי רבנן, וכי הדין דאמרין עניות שכיחי טפי ממיתה, ומשום פתח ליה הקב"ה למשה בשבוטות צעניות דדחן ואבירים. ודוקא בשאין באין לו מדרך חרטה שאינו מתחרט אלא מפני ענין שאינו יולא לו ברלוגו מפני הנדר, ואומר לו אינו הייתי יודע שיקרה לך מקרה זו בנדרך הייתי נודר בזה אנו אומרים אם המקרה הכוא מלוי מחירין לו, דכיון שהוא מלוי, ואילו היה באותה שעה לא היה נולד, רואין אותו המקרה כאילו ה"י בשעת הנדר, ולא ידע אותו הנולד צענין שנעשה הנדר בעתה. אבל כשהוא בא מדרך חרטה אין כאן לדקדק, שכיח הוא עוקר משיקרו שהוא אומר כעס היה בלבי או עלצות באותה שעה ועכשיו עבר ממני ונחלתי ואני מתחרט על אותו כעס. ומש"כ הוא אינו ברור, ע"כ.

ובמאיירי (י"ט ע"א) מצינו דמחלק בהקדש ותרומה בין פתח ותרומה דאינו נותר אלא בפחת, דיכול לומר אילו הייתי יודע לא הייתי חורס, אבל בתרומה לבד לא, ששאלה הקדש ותרומה אינו אלא מלך טעות, ואם כי הטעם ל"ב, ואולי הוא בפשטות דענין כעס אינו גורם להקדש ותרומה, ותרומה אחרת לית ליה. עכ"פ מצוה דפתח הוב ענין טעות ותרומה ענין אחר הוא.

(ד) אמנם ברמב"ם לא מצינו כי נדרים נפרדים וגם לא מצינו כלל שהזכיר ענין כעס או עצבות. פי' בהל' שבוטות (פ"ו ה"א) מי שנשבע שבוטות ציעו וניחם על שבוטותו ויראה שהוא מטער אס יקיים שבוטותו, ובהפכה דעתו לדעת אחרת, או שנוגד לו דבר שלא היה בדעתו בשעת השבוטות וניחם בגללו הרי זה נשאל לחכם וכו'. ואם (בהל' כ"ב) אכל אס ניחם וחזר בו החכם מתיר לו. ועי' בהל"ה כ"ד מתירין יבא הנשבע לחכם המצביק או לגי' הדיוטות ואומר אני נשבעתי על כך וכך ונחמתי, ואילו הייתי יודע שאני מטער בדבר זה עד כה או שאירע לי כו"כ לא הייתי נשבע, ואילו הייתי דעתי צעה השבוטות כמו עשה לא הייתי נשבע (נראה דלא או קאמר, או באופן כפתה דיש אחר דבר שאינו ידע לא ה"י נשבע, ונחמתי מתחרט, או כמו חרטה בעלמא דלנך עק' וכדו תהיה) והחכם או גדול השגשג אומר לו וכבר נחמתי וכו'. וכן בהלכות נדרים (פ"ד ה"ה) מי שגדר וניחם על נדרו הרי זה נשאל לחכם ומתירו וכו'. והנה המדייק יראה דלא חזר ברמב"ם בכל מקום אלא חרטה ולא דיבר מעשות, וגם בהל"ה דהזכיר בחוק הדברים ענין שלא היה נדר אילו ידע, ג"כ חזין דרק מוזכר כעס על חרטה, והרי לפניך בהלכה א' ו', ובהלכות נדרים בכל הגדרה היתה נדרים לעולם מוזכר רק ענין חרטה, ובע"כ דס"ל לרמב"ם דגם בפתח הוא ענין חרטה. ונראה דלא לו סביר ז' ממה דלא מסתבר דאיכא כי נדרים נפרדים בהתרת נדרים, ואם מצינו דרשב דאחרים מחלקין לו (תנייב"ה ע"א) מסתבר דזה רק באופן אחד, וחידוש גדול לרמב"ם ור"ן דיש כי דינים נפרדים, ול"ב מה מקורם.

(ה) ובריטב"א (ד"ה ר"ה) מצינו שחולק על הרמב"ם ודעתו איפכא, דכשנדייק בדבריו נראה דגם בחרטה אינו מצא אלא דכוח ענין פתח וטעות. וז"ל ולשון חרטה שגור פ"י הכל ואין הכל בקיאות בפירוש, והנכון הוא דחרטה שמתחרט על נדרו מעיקרו ואומר שלא נדר אלא מחמת כעס ואילו היה לו באותה שעה לבו של עכשיו והיה יודע בנעשו של עכשיו לא היה נודר, אבל אם אינו מתחרט מעיקרו כלומר שידע נעשו כשנדר אלא דהשתא הדר ביה, אין זו חרטה, שאם לא כן אין לך פתח צעולם שאין בו חרטה, שכל הנשאל מנדרו מתחרט הוא, נמלא שבתרומה לא נתחדש דבר בנדרו לגמרי משעת נדרו עד שעה שאלתו אלא שגדר מחמת כעס ושלל הרגיש בנעשו של עכשיו, ועבר כעסו ונתחרט על שגדר מפני הנער המגיע לו, וזה הנער הראוי היה לבא מש"כ חשיב פתח קל, ומי"מ פתח הוא, שפ"י פתח זה שאומר אילו היה לו לב של עכשיו לדע בנעשו לא היה נודר, ולבזה דהבוא דעתיה אעתייה שריין ליה. פתח בעלמא יש בנדרו דבר שנתחדש לגמרי, והוא אומר אילו הייתי יודע בשעת נדרו שזה הדבר יתחדש לא הייתי נודר וכו' כעין נדרו טעות. מיהו אם אחר דבשעת נדרים דעתיה הוב אכל מאי דאפשר דמתחדש ואפ"ה נדר, תו לית ליה התרה מכאי עעמא, אבל אפשר בפתח חרטה, ובפתח חרטה נמי ודאי לא סגי דלא

ידע בשעת נדרים דמצי ליה לערל מחמת נדרים ודעתיה דכחי נדר, אלא דלא אסיק אדעתיה מחמת כעסיה דמצי ליה כולי האי לערל דמצי ליה השתא, ומכל מקום כיון דהוא יודע מעיקרו דה"ל לערל, וכנער בגדול ראוי לבא לא חשיב דבר המתחדש לגמרי ומש"כ חשיב פתח קל, דאע"כ נדר דהשתא דנערה שריין ליה. עכ"ל.

וחזינן שיטה ברורה וכלל גדר של פתח וטעות אלא דאינו כל כך טעות דה"ל לאסוקי אדעתיה, ועי' הכעס מי"מ לא היה דעתו שלמה. ועי' רש"י בתנייב"ה (י' ע"א ד"ה) נשבעתי בלפי' מדקאמר בלפי' משמע יכול אני לשאל עליו לפי שמתחמת אפי ולא מדעת מיושנת נשבעתי, יש ללמוד מכלל שהמואל פתח לנדרו לאמר לא לדעת כן נדרתי שיקרי דבר זה שאני רואה הבא לי ע"י נדרו מתירין לו עכ"ל ומשמע ג"כ עדי"ז דגדר חרטה הוא חסרון דעת ששעת כעס חזי גופא גם ענין פתח מלך דלא ידע, וכלל גדר חסרון דעת. ולרמב"ם בכל גדר חרטה על מה שמשולם נדר, ולא איכפ"ל אס היה כעס אלא ששכחו מתוכם על שמעיקרא נדר.

(ו) וסיוע ליסוד הרמב"ם דכלל מטעם חרטה י"ל ממה דמצינו בנדרים (פ"ג ע"ב) א"ר יוחנן אין חכם מחיר כלום אלא בחרטה. ומאחר דלכ"ע פתח מחי, מסייע ליה לסברה הרמב"ם דליכא כי נדרים, ובגדר של פתח ג"כ הוא מלך חרטה. וברש"י שם פירש לשיטתיה שפותח פתח לנדר בדברים בלתי לוי ע"י נדר זה שאילו ידע מתחילה שכן עתיד להיות לא היה נודר, ולפמשנית הרי ס"ל דכלל מטעם פתח, וג"כ קרי ליה חרטה.

(ז) וטעם מ"ד דאין פותחין בחרטה, לפי בריטב"א מצוה דכוח פתח קל, אבל לפי הרמב"ם הא ביארנו דכל עיקר ענין פתח משום חרטה. ונראה דכל זה רק למ"ד פותחין בחרטה אבל למ"ד אין פותחין בחרטה ס"ל דאין התרה אלא באופן דאיכא טעות, וכימירא דבר יכודא א"ר אבי (כ"א ע"ב) אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו, קסבר אין פותחין בחרטה, ובפירוש הר"ן דבעין שיכא טעות. ונמלא דכלל עיקר גדר התרה נחלק, דלכ"ע רק גדר אחד, ופליגי אס גדרו דמשום לגדר טעות או גדרו חרטה. ודוק.

והנה יסוד חילוק נולד המצוי ונולד שאינו מצוי ל"ב לכאף הא מי"מ נולד הוא. ובפירוש הרא"ש (ס"ד ע"א) והכמים אוסרים דעעמא דחרטה משום שפ"י חרטה נעקר הגדר מעיקרו ובדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר טעות מעיקרו, כי בשביל זה לא היה מוית מלידור, כי היה סבור שלא יבא לעולם עכ"ל, וכ"כ בשו"ע (רכ"ח ס"ב) ונתבאר טפי להלן (כ"ג ע"א ד"ה אין). ומצוה מה דהחילוק אס היה מתנה מעיקרו אילו היה מעלה על דעתו ענין זה, דבנוגד לא היה חושש, ולכן ליכא טעות, משא"כ במצוי שפיר היה חושש והיה מתנה בשנית להלן.

ולפ"ז נראה מוכרח בסברה דכל זה ל"ש אלא למ"ד אין פותחין בחרטה דכוח ענין טעות, בזה יש לחלק בין נולד שאינו מצוי נולד המצוי, דזה ל"ה טעות חז טעות, אבל למ"ד פותחין בחרטה, הרי גם באינו מצוי, אס בלתי הוא מתחרט חרטה דמעיקרא יש להחזיר, ואס רק בדהשתא, או אינו רואה בזה כמש"כ הרמב"ם, א"כ לא מחיני מצוי. ועי' בפ"ה רפ"ע שכתב הרמב"ם בטעם חכמים שאין פותחין בנולד שהם מלריכוס החרטה עכ"פ על גוף הגדר שנשבע ושנוי ככוונה בו ואח"כ חוואיל השאלה, ע"ש. הרי דסתם נולד אינו

מתחרט, וממילא במתחרט בכל זאת הרי דמותו, אבל במצוי
לכד אין זה סברה חלה בטעות, ואם באמת טעות הוא הרי
דשבו הוב בכלל מש"כ הרמב"ם שניתם בגללו וא"ל כלל
להביא הכ כלל דמלוי.

ולפ"ז לק"מ מה שהקשינו מכל הכך דפתחו בנולד דשכית,
דהנה כבר דיוק הר"ן (כ"ב ע"ב ד"ה גדרת) דהכך
דפתחו בפחה משמע דס"ל דאין פותחין בחרטה או דחששו
להך שיטה. וא"כ מוכן דבפחה בחורת פחה יש לחלק בין נולד
דשכית ולא שכית, ולפי מה דק"ל פותחין בחרטה בכל תלוי
במתחרט, ומהני מטעם חרטה. ודוק היטב.

(ח) ובמרדכי (ספ"ב דשבוש) הביא שיטה רבנו יוסף
בכור שור שמפרש ג' עניני פחה, א' נולד,
ב' שכבר ה', ג' שהיה עומד נבא, ומפרש שם דענין פותחין
בחרטה הולך בזה דחרטה הוה פחה דשכית לבא שמטעם
ומתחרט מנדרו, ע"ש. ומבואר בדבריו דביסודו הלך בשיטה
הריטב"א דחרטה מטעם פחה הוא, ומבואר דהוה פחה בנולד
השכית לבא, ותולה ג"כ בהך פלוגתא, מיהו י"א איפכא
מהרמב"ם, ולדידיה למ"ד אין פותחין בחרטה צעין שכבר היה
צעולם ולא סגי בשכית, ולמ"ד פותחין בחרטה סגי בפחה
בנולד דשכית, ולרמב"ם נחבאר איפכא דלמ"ד זה א"ל לחלק
ורק למ"ד אין פותחין בחרטה הוא דמחלק וס"ל דבפחה שכית
הוה טעות אבל חרטה ל"ה פחה.

ובר"ן (ס"ד ע"ב צ"ב) הביא ירושלמי שהקשה ותהות
לאו נולד הוא, ומשני א"ר אילא הוה מלוי.
ולכא"י אין הבנה בקושיא זו הא חרטה ענין אחר הוא ומה
שייך לנולד אם אומר שצבעם נדר, ומוכח דירושלמי כשיטה
הריטב"א ורבנו יוסף בכור שור דחרטה ענין פחה הוא, וא"כ
שפיר הקשה, דהכל מהני רק מחמת שאלו היה יודע שילטע
ותחרט לא היה נודר. וזה ל"ע על הר"ן ועל הרמב"ם.

(ט) ולפמשנ"ת יש ליישב מה דלכא"י קשה על הרמ"א
(רכ"ח ס"ז) ונהגו להחמיר ולעשות מן
החרטה פחה שלאחר שאומר שמתחרט מעיקרא אומרים לו
אילו ידעת שמתחרט כלום נדרת והוא אומר לא ואז מתירין
לו, עכ"ל. וע"ש צמ"ח (ס"ק י"א) שהעיר שלא ילאו בזה ידי
החומרא של רבנו יוסף בכור שור דשם במרדכי מובא דס"ל
דבעין גם פחה וגם חרטה, ושם מבואר דמדיוק כן מרב נחמן
ומרב אסי דא"פ שס"ל חרטה מ"מ עשו פחה, ומפרש דכדו
חכית הוב הוספה לפחה, ולעולם לריך לשאלו טעם החרטה,
ומה דנהגו ביאר שם דע"ז הוב עכ"פ חרטה מעיקרא. ולכא"י
קשה דא"כ מה הועילו בזה, דהא בהדיא כתב הרמ"א דמאחר
שאמר שמתחרט מעיקרא אומרים לו וכו'.

ולפמשנ"ת הא באמת כל עיקר גדר חרטה לפי רבנו יוסף
בכור שור וכן לריטב"א הוא מלד שאליו ידע
אז לא היה נודר, וזה מעבד צעלם החרטה ולא סגי בזה
דהאידנא מתחרט מעיקרא על דרך הרמב"ם ומבואר היטב מה
שנהגו בזה. ונראה דגם לרבנו יוסף בכור שור מה שעשו גם
פחה וגם חרטה אינו מעיקר הדין אלא בחורת חומרא.

(י) ולפמשנ"ת נראה ליישב גם מה שהקשינו מנזיר (ל"ב
ע"ב) דמבואר דפותחין בתנאי נולד,
והשמיט הרמב"ם. דהנה בפירוש הרא"ש בנזיר שם כתב אילו
היו באין אנשים והיו נוהגין לכס ע"ה שלא תדורו אולי יחרצ
בהמ"ק טרם כלות נזירותם כלום הייתם נזירים ואמרו כן
היינו נמלכים ושומעים לעלמם. פחה הוי, א"פ שעתם תלוי

בנולד, דדנוי להא דאמר פ"ד נדרים אילו בלא י בני אדם
ופייסוך שלא היית נודר, כלום היית נודר, דהוי פחה, ה"כ
כיון דחולק חרטהו צעלם אנשים פחה הוי. עכ"ל. ולפ"ז הרי
יסוד זה תלוי במשנת בסוגיין (כ"א ע"ב) אלא דבזה פירש
הרא"ש דקסבר אין פותחין בחרטה, וכוה נולד המלוי, וא"כ
מטעם מלוי הוא, מיהו שם משמע דזה דין מחודש של תנאי
נולד, ולא כך כלל דנולד מלוי, ועי' בשו"ע (רכ"ח ס"ג)
שכתב שאלו בזה אדם בשעת הנדר ויהי משקר ואומר שבאותה
שעה חרב, ועי' במאירי שם ב' פירושים בזה, ולפ"ז נראה דכמו
שמבואר בר"ן בסוגיין (ד"ה אילו) דענין אילו הוי י בני
אדם אינו פחה גמור ומ"מ עדיף מחרטה בעלמא, דבזה ה"י
שייך שגם בשעתו לא היה נודר, וס"ל ל"י ישמאל ברבי יוסי
דבחרטה כזו פותחין. ונראה דעל דרך זה יש לבאר שם דא"פ
שחורבן בהמ"ק באותה שעה לא היה מלוי, מ"מ ה"י שייך
שימנע מלנזור ע"ז שבני אדם היו אומרים.

ולפ"ז לפי שיטה הרמב"ם דגם בנולד גמור פותחין בחרטה
שמתחת הנולד, הרי דלכלכך שפותחין בחרטה עדיפא
מיניה סגי אפילו באופן שרק נשתנה דעתו ומתחרט, גם בני
שבני אדם היו אומרים לו, וא"כ פשוט דא"ל להביא. ולפי
הפירוש דמטעם נולד המלוי ג"כ לשיטתיה א"ל להביא.
והשו"ע הביא גם נולד המלוי וגם תנאי נולד אלא הביא חרטה
מטעם נולד, דאזיל בשיטת הראב"ד שחולק על הרמב"ם,
וכהנך ראשונים דחרטה צעין ששעתו לא היה נודר, ולא
מחמת נולד. וא"פ שצ"ע לא מחזיר דדוקא מחזק כעם
נדר, ל"ל דמ"מ ביאור חרטה שאינו מחמת סיבה שנתחדשה.
ודעת הרמב"ם לשיטתו דחרטה מהני, וא"כ א"ל להביא לא
נולד המלוי ולא תנאי נולד, וכשנ"ת ודוק היטב.

וע"ז מש"כ לקמן (כ"ו ע"ב) דענין הותר מקלחתו ע"י פחה
באות ה"י ויעי' לקמן (כ"ב ע"א) ד"ה והלכתא. *

דף כ"ב ע"א

הנודר כאילו בנה במה. ל"ב מה האיסור לצנות במה,
ובחוריה לא מלאו אלא איסור לשחוט בחזן ולהעלות
על המזבח. ועי' רש"י זכחים (ק"ב ע"ב) על הא דאיתא
במנחות בלא לירושלים נאסרו הבמות, שכתב כדכתיב בשחוטיו
חזן. ואולי א"כ ל"ה איסור, אלא הנהגה רעה משום דהוב
מכשול, וכמו כן הנודר גורם בזה שיש מקום למכשול. *

והלכתא לא פתחין לא ברישא ולא בסיפא, ולא פתחין
בזה נמי דשמואל דאמר א"פ שמקיימו נקרא
רשע. ול"ע מה שהרמב"ם השמיט כל זה. ולכא"י נראה
דלפמשנ"ת בארובה (לעיל כ"א ע"ב צעין פחה וחרטה)
דלשיטת הרמב"ם להלכה דפותחין בחרטה, כל החרה אינה
אלא מכה חרטה ולא מדין פחה, א"כ מוכן, דהא הטעם
בהנך משום דאינו פחה גמור, דשמואל מתבייש לומר שה"י נודר
א"פ. וכל זה אם מטעם טעות קאחין ע"ה, אבל אם
בלא"י אין מתירין מלד פחה שאומר שאליו ידע לא היה נודר
וע"ה, אלא מלד שמתחרט, א"כ כל הכך בלא"י אינם
מועילים, וכל הפתח לעולם מלד שמתחרט, וא"כ א"ל סיבות,
ואם אינו מתחרט, וע"ז שאומרים לו הכך ימנע דמתחת
בזה אומר שמתחרט, נראה דאין לחוש, דכיון דמתבייש ע"ז
שמעיקרא לא היה חושש לזה, מ"מ עכשיו שרובה החרה הרי
סתמא בודאי מתחרט ורק בגדר טעות יש לחוש שגם אם

